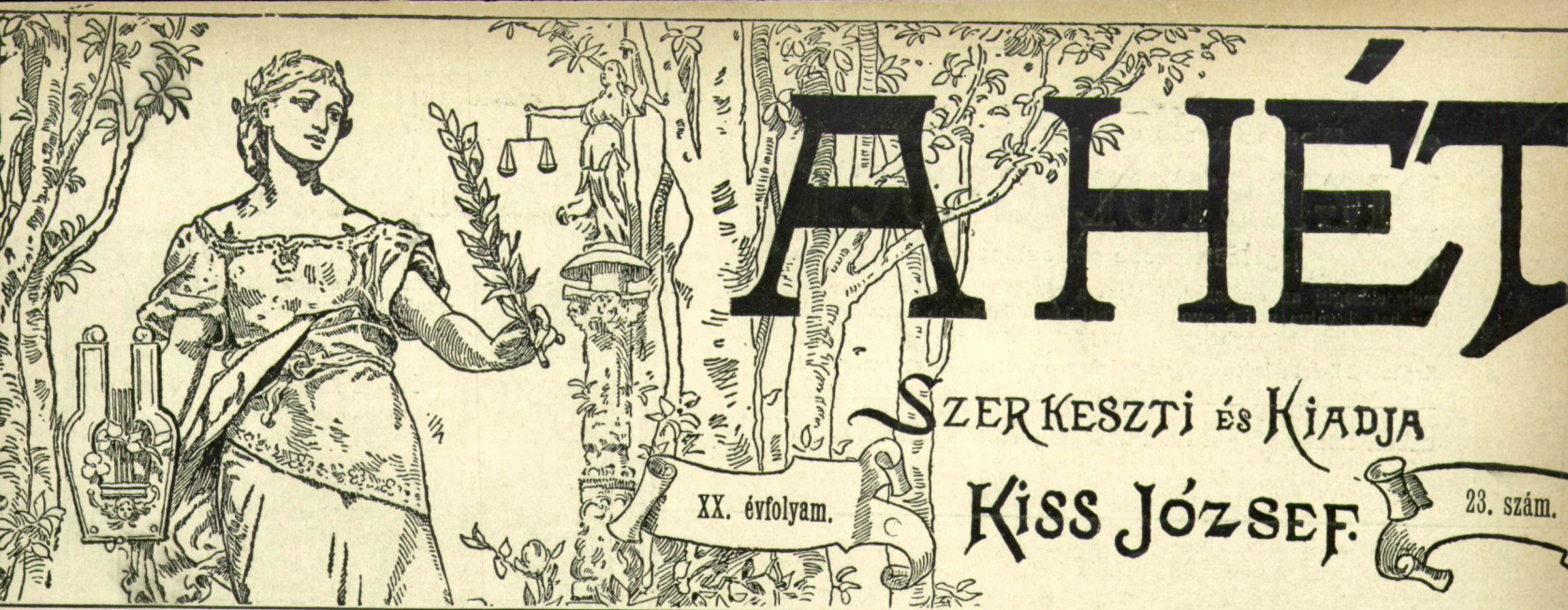

KORVIN FÓHADNAGY

◆◆ Minden étkezés után egy késhegynyi ◆◆

DIGESTOL GLÜCK

◆◆ legtökéletesebb emésztőporból, ◆◆

mely elősegíti az emésztést, fokozza a bélműködést és étvágyjavítólag hat. Javalva van a gyomor és bél legkülönbözőbb bántalmainál, bélrenyheségnél, étvágytalanságnál stb.

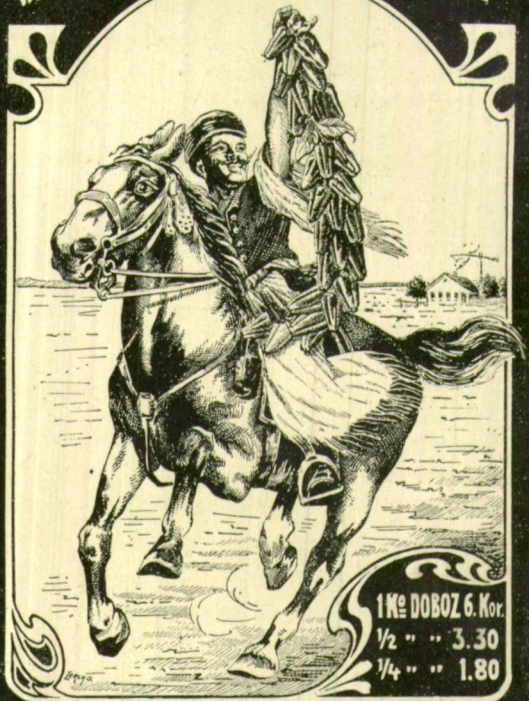
Kapható 2 K-ért minden gyógyszerertárban. 3 dobozt 5 K-ért franco küld.

FŐRAKTÁR:

GLÜCK REZSŐ gyógyszerertára Budapest, VI., Hungária-körút 93.

**EGYEDÜL LEGJOBB
A KÁLMÁN FÉLE
SZAB.**

"BIBORPAPRIKA"

1 Ké DOBOZ 6 Kor.
1/2 " " 3.30
1/4 " " 1.80

MINDEN FÜSZER és GSEMEGE ÜZLETBEN KAPHATÓ!!
CSAK EREDETI GSOMAGOLÁST TESSÉK ELFOGADNI!

KÉSZITI: **KÁLMÁN JÓZSEF**
SZEGED DUGONICS-TÉR 19

BEDŐ JÓZSEF főúri czipész
Budapest, IV.,

Váci-utca, Városház-téri ideiglenes áruház.

Készít **uri és női czipő**-különleges-
ségeket, sport- és diszcsizmekat.

Legjobb! Divatos szabás! Elegáns, izléses kivitel!

ORIZOL

Arcz-massage fölösleges !!

ORIZOL

vagy Rizsvaj törv. védve.

Az éretlen rizs tejnemű nedvéből készített csodás és gyors hatású arcz-szépítő.

Teljesen kisimítja a ránczokat! Egy adag ára 3 korona 50 fillér. — Egy darab szappan ára 1 korona 50 fillér.

Főraktár Magyarország részére: **Budapest:**
Török gyógyszerertár Király-utca. —
Kolozsvárt: Dr. Biró gyógyszerertára.

ORIZOL

Reggelizés előtt fél pohár

SCHMIDTHAUER-féle

Használata valódi áldás gyomorbaajosok-
nak és székesszűlésben szenvedőknek.

Igmándi keserűvíz

az elrontott gyom-
rot 2-3 óra alatt tel-
jesen rendbe hozza.
Kis üveg 40 fill.
Nagy üveg 60 fill.

MÉG JELEN MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési feltételek:

Egész évre ... kor. 20.—

Félévre ... 10.—

Negyedévre ... 5.—

Egyes szám ára 40 fillér.

A HÉT

POLITIKAI ÉS IRODALMI SZEMLE.

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

BUDAPEST,

VIII. Népsház-utca 22. sz.

Telefonszám: 61—38.

Hirdetések

felvétele ugyanott.

Budapest, június hó 6.

Krónika.

A bowle.

— június 4.

Xerxes, a perzsák királya megkorbácsolta a tengert, Vilmos német császár pedig piros pünkösdi ünnepére felfricskázta a benzint. A csészárok rossz lábón állnak a folyadékokkal.

Valamikor az ó-korban úgy történt a dolog, hogy Xerxes király azon való haragjában, hogy a tenger háborog és ő nem mehet Görögországba, korbácsot ragadott és keservesen végigverte a tajtékzó hullámokat. A mi komplikáltabb korunkban a császári folyadékharag nem játszódtott le ilyen egyszerűen, hogy úgy mondjam aiszkülöszi megrázó fenséggel. Nem; ebben a dologban inkább Arisztófanész, a halhatatlan csufolódo találta meg az anyagot egy újabb vigjáték megírására. Mert csak le kell fordítani táviratról rendes magyar nyelvre a Zeppelin gróf legutóbbi felszállásának a történetét és kereken, csinosan, készen van a komédia.

Hogyan is történt csak a dolog? Zeppelin gróf üzenetet küldött Berlinbe Vilmos császárnak, hogy pünkösdi ünnepére utra kerekedik és Friedrichshafenből elmegy Berlinbe a levegőn keresztül, ha lehet, ha a minden-produkció mögött ott settenkedő ördög, a kudarcz, meg nem csufolja. Erre a hírre azután Vilmos császár kiadta a rendeleteit:

— Ez a nagyfejű Zeppelin eljön Berlinbe pünkösdielni. A levegőn keresztül. Hja, tudod asszony, hála legyen a germán észnek, mára már nagyot fordult a világ, ma már a levegőn keresztül megyünk Emauszba.

A császár itt egy kicsit elmosolyodott a saját ötletén, aztán sodorintott egyet a bajuszán s így folytatta:

— A katonák majd maradjanak itthon, mert lehet, hogy szükség lesz rájuk a leszállásnál. A tisztikaszinóban bankettre kell teríteni és májusi bowlet készíteni. Mi pedig kimegyünk eléje a tempelhofi mezőre és ott várjuk meg, mert azt üzentem neki, hogy arra jöjjön be Berlinbe.

Ugy lett minden, ahogy a parancsolat. A katonák otthon maradtak, a kaszinó szakácsa pompás vacsorát kanyarított, az asztalon talán már gőzölgött is az epertől és a németül »szagos müge«-nek is nevezett Waldmeister levétől illatos bowle. A májusi bowle. A császár pedig kiment a kíséretével a tempelhofi

mezőre és elkezdte várni azt a csodálatos alattvalóját, aki nemcsak kétlábú, nemcsak tollatlan, hanem ráadásul kopasz is és mégis tud repülni.

Zeppelin gróf pedig az előre meghatározott időben elindult a léghajójával és pompás időben szállva fel, benzinnel dusan megrakodva, ez a modern hős, ez a szívósságával is pompás lángelme kedvtelő örömmel látta, hogy no, most már sikerül, most már biztosan sikerül. Elkormányozta a hajóját falvak és városok felett, csak úgy a térképről meg a szélrózsáról kereste ki Lipcse irányát, hogy afelett is elmenjenek és el is mentek felette olyan biztosan, mint ahogy a tenger hajósa beérkezik a messze, láthatatlan révbe. De azután Lipcsén túl fekete felhők közé keveredett a ballon. Jött az a pünkösdre feltétlenül megérkező depresszió, az anticiklon, amit dühöngve ismer minden budapesti zöldkorcsmáros Budától az állatkertig. És a sebes északnyugati szélből lesodródott oda a ballonba az a fentebb is már emlegetett ördög, a kudarcznak az a vigyorgó ördöge, aki reteszt vettet a puskával is, ha produkálni akarod magadat vele, de elrántja a ravaszát, ha ostoba tréfára fogod. Post equitem aëris ott ült már az atra cura. A ballon propellerje lihegve dolgozott, a nagy, légi britannika — talán azért félnek tőle az angolok? — belefurta a fejét a busa felhők közé és dolgozott, és pompásan és engedelmesen dolgozott, de ijesztően nagy mértékben kezdte fogyasztani a benzint. Olyan ijesztő mértékben, hogy egyszerre csak megszólalt a Zeppelin gróf egyik mérnöke és azt mondta, hogy: »aktionsradius«.

Ezt a németbe ojtott latin szót magyarra így lehet lefordítani: okos ember nem megy messzebb, csak annyira, ahonnan azután vissza is tud jönni. Teszem fel azt: amennyi felhalmozott elektromos erőt visz magával a villamos automobil, annak csak a fele számít, mert a másik fele kell hazajönni; a benzinessel már jobban áll a dolog, mert manapság már megrakodhatik benzinnel a legrongyosabb faluban is az automobil. Azonban hogy a levegőben még nincsenek benzinállomások. Ott Zeppelinnek a benzinje fogytán vissza kellett fordulni, hogy várost, vagy falut keressen, de hamar, itatóra, benzinfelvételre, mert különben kialszik a motora, szelek játékvá válik a mennyei szivarja.

Visszafordultak, és akkor következett azután a körtefa. A vadkörtefa. A világ legostobább fája, az, amelyiken a vaczkor terem és amelyik semmire sem jó. De mikor az ördög már ott ül a hátad mögött, akkor

még a vadkörtefának is egyszerre megnyílik az esze és a malicziáját többé nem azzal mutatja meg, hogy gyerkőczfogát vásit, hanem azzal, hogy az utadba áll. Mert én fogadni mernék rá, hogy az a rücsköságu gazember tulajdonképpen nem is ott állt, ahol most van, hanem amikor látta közelegni a ballont, az ördög egy intésére odakacsintott fel, azután pedig odább mászott, mint a birnámi erdő a Dunsinán hegyére. Oda, ahol legjobban az utban volt és ahol az otromba ágai egy roppantással össze-vissza zuzták egy nagyságos elmének, egy gyönyörű embernek, egy páratlan hősnek a csodás alkotását. A ballon megfeneklett, az orra belefuródott a földbe, a másik végét pedig égne emelte haragos gunynyal, mint valami — aha, jön már az öreg — arisztofanészi komédiából való titán. Szóval a dolog nem sikerült. De mi sikerül pünkösdkor? Még a Zugligetbe sem jutsz el, nemhogy Berlinig elérkezhetnél a lég kietlen tengerén keresztül.

Ezt mindenki tudja, maga Zeppelin is csak a fejét csóválta rajta, de Vilmos császár kegyetlenül megharagudott érte. Hogyisne? Ő, a császár, este tíz óráig várt kint a tempelhofi mezőn, a katonák haptákat álltak, a bowle pedig — amelynek, hajh, oly kellemes az akionsradiusa — pompásan befűtve rottyogott. És bowle ide, bőlé oda, az a kellemetlen, nagyfejű ember nem érkezett meg. Ezt sem hívjuk meg többet vendégnek. Hanem kap majd egy táviratot.

Es Zeppelin gróf kapott egy táviratot, még ott, a tett színhelyén. Egy táviratot, amely középfaú mű Xerxes haragja és Vampetics dühe között. A bowle pedig kihült, a tartalmát megitták a kukták és végződvén a bus történet, következik a rövid tanulság. Így szól:

A tenger és a benzin kellemetlen két ital. Szófogadatlanok. De aggodalmaskodni azért nem kell. Mert van a császároknak másik két régi, kipróbált, megbízható, pontosan kormányozható folyadék, amelylyel azt tesznek, amit akarnak. A köny és a vér. Maradunk egyelőre azok mellett.

Cholnoky Viktor.

Ballada Irisz fátyoláról.

Megjön a tavasz tarkasága:
fehér pöttyök és piros pontok,
virágos fák, tavaszi gondok,
tavaszi sírok cziprusága,
fehér virág hull barna sárba,
szelet mond az alkonyi pír is;
halálvágy száll a bús muzsákba,
mikor
zöld köntösét cifrázza Irisz.

S megjön a nyárnak tarkasága:
poros utak, száraz porondok,
a kertkarókon piros gombok,
ezüst zápor piros rózsákra,
piros pipacs hullós virága;

minden virág lehull, ha nyíl is:
hajlós rosz érik a kaszákra,
mikor
meleg szemét kinyitja Irisz.

S megjön az ősznek tarkasága:
aranyos lombok, piros lombok,
gyümölcsös berkek, hangos dombok,
sápadt levelek, őrdas ága,
avarok zörgő pusztasága;
a kőszél szél kaczag is, sír is:
az estnek rögös ege sárga,
mikor
felhős fátyolát tépi Irisz.

Herczeg! hátha megjön a tél is?
Lesz fehérsége, barnasága,
lesz jégvirágos tarkasága,
mikor
fehér gyászát felölti Irisz.

Babits Mihály.

A számüzött.

— Aquincumi emlék. —

Irta: SZEKULA JENŐ.

I.

A czirkusz romján ültem. Szeliden csillogott a Duna és tündéri rendben integettek felém messziről az újpesti sziget karcsu jegenyefái. Nem hallatszott semmi a város zajából, mintha a romok továbbra is el akartak volna merülni az évezredes hallgatásba. Csak a hajógyár kéményeinek lila füstje szállott, szinte sejtve, hogy idestova kétezer éve a római légiók tábora volt éppen azon a helyen. Kétezer éve! Mintha csak tegnap lett volna, oly közel vannak, hogy szinte megérinthezem az alakokat, a kik még hullámos himateonban sütkéreztek a források körül, ahol most parasztleányok fürdenek a hajnál szüziességében.

Ez a hely Aquincum. A köröskörül kihérő romok, miken még megérzik a föld nehéz illata, Róma egykori határvárosának emlékét hirdetik. Pusztuló nyomai egy régi s talán dicsőséges városnak, amely virágkorában hatvanezer lelket számlált, és szélső negyede Ó-Buda házai alatt van most is eltemetve. Sánczai között a hatalmas második légió uralkodott a barbár világ felett, melynek ereje megtörött azon a vonalon, mit a Duna kanyarulata rajzolt határnak.

Tul a Dunán már a jazigok portyáztak, a Vágvidéken a kvádok éltek és üzték féktelen rablóhadjáratukat. Messze a dunai szigetek felől néha áthangzott a halálos lönyerítés, félelembe ejtve a gőgös római hivatalnok-asszonyokat.

Mert hivatalnok- és katonaváros volt, elsősorban rideg és merev, mint valami angol gyarmat Dél-Afrikában. Elhagyott hely, ahová még a madár sem tévedt, s azért építették, hogy legyen hely, ahol a dunai légiók a fejüket pihenésre hajthassák.

*

A czirkusz kiásott odvai sötéten merengtek a napfényen. Talán itt nyertettek be a hasadékokon a lovai

Balamir hun katonáinak, miután a várost végképp egyenlővé tették már a földdel. Lelkemmél álmokképek játszanak, s vad robajjal mintha hallanám az átvonuló diadalmas hordák patkócsattogását.

De a kövek hallgatnak. Pedig csodálatos regéket tudnak azokról az időről, mikor még barna római asszonyok ringatták itt kényes testüket a bársonnyal bevont üléseken, míg lent a porondon elhalt a kiáltás az ajkán a halálra rémült gladiátornak...

Behunyom a szememet. Gyönyörű asszonyokat látok, kissé sovány, nagy, de kegyetlen szépségeket, akik korbácsolták a cselédlányaikat, míg egy kietlen virradatkor az ő vérük is vörösre festette a villák márványlépcsőit...

*

Nem ég már tűz hatalmas kövedrekben a Mitrász-templom előtt. Sőt már szentélye sincs a hatalmas istennek, akit a rómaiak különösen tiszteltek a pannón földön, mintha megtestesülését látták volna benne az eljövendő balvégzetnek. A halál-istenség legnagyobb temploma fehérlett itt a Duna-parton. Hódoltak benne az ismeretlen földek idegen bálványainak, e helyen, amely körülbelül a világ végét jelentette az ókori ember képzeletében.

Csak a kölépcsők maradtak meg, amelyeken már nem térdelnek fehér rabszolgafiuk a szűz hajnalban, könyörögve a kéréletlenhez, hogy szabadítsa meg őket a korbáctól. Az oltár előtt már nem bög színesen felpántlikázva a marha. A köveken parasztfiuk játszanak a porban, nem törődve azzal, hogy megharagszik-e érte a mindenség fölött uralkodó Mitrász.

*

A vörösvári réten szerelmesen fonódnak össze az almafák és titokzatos virágüzeneteket váltanak. Az alma!... Vénusz rejtelmes és izgató gyümölcse a megfeythetetlen jelentőség az ókori szerelmek misztériumaiban. Talán itt volt a szerelem kertje, a maga bűnös és áldozatra kész papnőivel, ahol Vénusz szobrai fehéren ragyogtak az akkor még tisztán sugárzó napfényben.

Ó boldog kertek! Ahol Keletnek elrabolt lányai tanították még nem ismert szerelmekre a durva katonákat. Megcsap és elkábit illatotok az évezredek kendőjén keresztül, mert oly erős, hogy még nem mult el a mánora.

Gyönyörű lányok virágoztak itt, akik kiváltották a jogukat az istennő aranyövére, s e kertekben, ahol violaszínekben világított a fáklya, nem a testi lemondásra tettek fogadalmat. Araviszk szüzek tágranyilt buzavirágsszemmel, amely tündérregéket sugárzott vissza, kihalt, elpusztult, de akkor még legszebb virágjukban levő fajok üde hajtásai felejtették el a szegény katonákkal, hogy távol hazájuktól a boldogtalanság földjén kell élniök.

Mármoros a lelkem... Mintha a lychnis virágoznék köröskörül, buján, fehér, nagy, álmodó virágkelyheivel, a lychnis... A tenger isteni leányának eme szerelmes virága.

*

De akkor még a második légió uralkodott itt és hatezer katona — egész világhatalom — nézett farkasszemet azzal a forgataggal, mit a kéleti viharok söpörtek előre.

Behunyom a szememet, hogy jobban lássak. Messze, évezredek temetőjébe, mikor itt a Duna partján kiáltották ki második Valentianuszt császárnak. A szegény második légió, melynek eddig más hivatása sem

volt, mint szenvedni és verekedni, az egyszer ura fölé nőtt és ő küldött urat Rómának! Az országuton, az árok fölött nyárfák susognak, zugnak sötéten, fenyegetőleg, mintha lázadó rabszolgák éneke lenne.

A mármoros levegőben hadikürt sir és kesereg. Halotti rendben, fehér uton talán most vonulnak át a fáradt, a szomorú, fekete légiók.

*

Az országot virágos partján vörös tehén legelt, fehér csillaggal a homlokán. Talán egyenes leszármazottja az áldozati marhának, amilyent a fekete kvádok áldoztak a vörös éjszakának, amikor a partokon először csapott keresztül a népvándorlás hulláma. Csodálatos nézésű szemében mintha meg volna fejtve az elmúlt évezred titka, a mult és jelen nagy ölelkezésében.

Lent a réten, az enyhe alkonyatban, szerelmes pár sétál, magányosan, álmodozva. Alakjuk összeforrt a réten, mintha a római költő és leány, Veránusz és Volumnia árnyai volnának, akik itt jártak az utolsó éjszakán, míg a szemhatár köröskörül kísértő fényben égett, és a Duna elsőszülött városára lecsapott az enyészet...

De hát ki is volt ez a két rejtélyes lény, akiknek még sírkövük sincs ebben a városban, amelyből csak az emléktáblák maradtak meg?

II.

Leleplezések egy ókori primadonnáról.

Az olvasót előbb egy római primadonna öltözőjébe kell vezetnem. Nannónak hívták és a legszebb lánya volt Rómának. Okos nő volt, ennek köszönhetette, hogy huszonhat éves korában már a saját fogatán robogott végig az Appiusz-sétányon, ahol éppen olyan kocsi-korzó volt, mint a Stefánia-uton; gyönyörű villája fehérlett a baiaei tengerparton, ott töltötte a tavaszi hónapokat, s ékszeréért méltán irigyelték a hetérák, de az előkelő asszonyok is, akik már akkor is külön tanulmány tárgyává tették és utánózták a félvilági hölgyeket.

A második évszázadban vagyunk a mai időszámítás elején.

A római játékszínekben már színésznők is szerepelnek, míg azelőtt hamvas arcú rabszolgafiuk öltözködtek ki hölgyeknek Plautus vigjátékaiban. De hát az idő halad és Rómában már sok mindenre rájöttek, mit azóta újra kellett megtanulni a emberiségnek.

Hogy milyen sikere volt a világot jelentő deszkákon, arról, sajnos, mitsem tudok, nem lévén még színházi kritikusok, akik játékát bírálat tárgyává tették volna.

A kritika is csak abból állott, hogy azt a színészt, aki a szerepét elrontotta, előadás után megkorbácsolták. Ezt annál könnyebben megtehették, mert a színészek többnyire rabszolgák voltak még, nem pedig nagyságos urak, mint ma.

De Nanno nem is éppen a színpadon volt nagy művésznő, hanem a szerelemben. Talán nem illik így leleplezni egy یدestova kétezer éve sírjában porladó hölgyet, de ragaszkodnom kell az igazsághoz. Előkelő urak, ifju milliomosok vetélkedtek egy mosolyáért és márványpalotájának ezüsttel kivert küszöbét elhalmozták koszorúval és ékszerrel. De az ajtó csak a kiválasztottak előtt nyílt meg.

Egyszóval divatban volt.

Pedig nem volt még csak valami különös szépség sem, úgy gondolom; lenészőke haja és fátyolosan kék szeme már akkor sem ment valami ritkaságszámba. De a teste, így regéltek a beavatottak, akik előtt megnyílt a titkok titka, tökéletesebb volt Praxitelesz legszebb

faragványánál, amit csak az asszonyi szépség nagy költője megálmodott. A husa fehér volt, amin keresztültűzelt a vér forrósága, és kemény, mint a frissen csiszolt márvány. Ez azonban mind csak olyan mende-monda, de az bizonyos, hogy a megszépülés, a szerelem, s az ifjuság visszavarázslóinak titkaiban teljesen jártas volt; ismerte mindama tudományokat, amelyekben asszonyaink még most sem érték utol az ókor hölgyeit.

Ujabban Veraniusz volt a kegyencze, — a vigjáték-író. Pedig még csak gazdag sem volt, de a legdivatosabb és amellettsébb írója egész Rómának, — igazi világfi, akinek a »Rabszolgaleányok« című vigjátéka ritka sikert aratott. Hogy igazán szerette-e ezt a fiut, akinek szépségét Apollóéval hasonlították össze, azt most nehéz volna megállapítani. Talán csak a versei csábitották, miket hozzá írt, amelyek a nevét még divatosabbá tették. Az író révén felkapta a hir Nanno nevét; a könyvesboltokban szorgalmasan vásárolták a színésznőhöz írt szerelmi elégiákat.

Hiába, a reklámot az ókor primadonnái sem vetették meg egészen.

De amellettsé okos nő léte gondoskodott egy olyan udvarlóról is, aki őt anyagiakban kárpótolja. Talált is valami Szilenusz nevű dús-gazdag libiai kereskedőre; öreg milliomos ember volt, aki a hetérát gazdag ajándékokkal halmozta el.

Veraniusz nem tudta, hogy Nanno megcsalja. De hogy is sejtette volna. Ő csak éjszaka élt, akkor kelt fel, mikor az első csillag gyult ki az Eszquilinón, s a nappalt teljesen átaludta.

Hisz oly szép is volt az élet éjjel Rómában, hogy elhallgatott az utcák piácsi lármája, kereskedők tülekedése, targonczások rikoltozása, az az éktelen vad és emésztő zaj, a köznapis élet ezer megnyilatkozása, amiben ennek az ezernyelvű városnak, a kerekföld központjának lelke élt. Félhomályban usztak a kísértő márványpaloták, s a Tiberiszen apró csónakok rengtek. Csak a félhomályos korcsmákból, ahol rabszolgák s a gyarmatokról hazatért katonák mulattak részeg szeretőikkel, közel a folyamparthoz, hangzott vad, duhaj ének.

Az előkelő mulatóhelyekről fáklyák világítottak az éjszakába, a fórumon rezgő fényfoltok usztak tova, milliomos ifjak oszlopcsarnokos termeiben virradatba nyúló bacchanáliák járták, s ezeken ünnepelt és szívesen fogadott cimborá volt a költő.

Mert bár származását homály fedte, s azt sem tudták: nem rabszolgasorról került-e fel, ragyogó szellemessége és mesészerű szépsége előtt feltáruultak a legögösebb patricziúspaloták kapui is.

Messze délen született... Tarantóban, a sötétbe játszó szépségek termőföldjén. Talált gyermek volt. Erdőben akadtak rá, holdvilágos éjszakán, és mert az anyját senki sem ismerte, a babonás parasztok azt beszélték, hogy valami nereida tündér volt a szüléje, az apja meg maga Pán volt, az erdőisten. Így nőtt fel, boldog babonákban, elkényeztetve a föld egyszerű gyermekei által, míg Rómába került, ahol nevét szárnyaira vette a hir és aranyak alakjában feléje mosolygott a szerencse.

Nannót a hajnali órákban vagy késő éjszaka szokta meglátogatni. Szilenusz pedig délben kereste fel imádoztját. Sohasem találkoztak, s nem is álmodtak egymásról. Egyszer azonban Veraniusz betoppant a színésznő házába, és akkor megtörtént a végzetes összeütközés.

Nanno féloldalt feküdt, egyiptomi pamlagon, melynek vörös bársonya most szinte elnyelni látszott a beleje omló meztelen fehérséget. Semmi ruha sem volt rajta, csak a bokáját fonta át gyönyörű aranypercz, amely szerelmesen szorult össze finom idomain.

Előtte térdelt Szilenusz félíg pörére vetkőzve, vörösre gyult ábrázattal, olyan helyzetben, amely mindent elárult.

Veraniusz a tógájába takarta arcát.

— Megcsaltak, — hörögte — még hozzá egy ilyen részeg kecskegödölyével! De hát ki is ez az ember!

Megragadta a nyakánál Szilenuszt, aki részegen támoilyogva állott fel.

A két vetélytárs egy pillanatra farkasszemet nézett.

*

Nem akarok fátyolt borítani a történendőkre. De el kell árulnom valamit, amit eddig talán az uralkodók iránt érzett köteles tiszteletből elhallgattam.

Róma császára ez időben Pertinax volt. Igénytelen öreg ur, aki régen, virágtalan ifjuságában mint a grammatika tanára kezdte el pályáját, majd katonatiszt lett, míg egy kietlen éjszakán, mikor a zsarnok Commodust legyilkolták, a lázongó testőrkatonák őt, Pertinax Publius Herviust, a kiérdemült tanárt, az igénytelen katonatisztet kiáltották ki a világ urává.

De született nyárspolgár volt, s rövid uralkodása alatt, míg őt is szégyenletesen ki nem végezték, mint zsarnok elődjeit, terhére volt az a rengeteg hatalom, amibe annyi sorstársa beleőrült.

S amellettsé késő vénségére sóvárgott szerelmi kalandok után.

Férfikora exotikus csatamezőkön virágozott el, tábor-tüzek mellett, rideg és katonás fegyelemben, és most kárpótolni akarta magát. A szerelem ugyan nem került volna sokba neki, a világ urának, aki mint valami Isten élt a népek képzeletében és a kerekföld minden lánya leborult volna egy intésére.

De őt éppen az feszélyezte. Nem vágyott azokra a nőkre, akik reszketve engedelmeskednek, és legjobb esetben is csak tetetett szerelmet adhatnak cserébe kincseiért. Vágyódott a szabad élvezet után. Élni szeretett volna tovább, mint valami közönséges nyárspolgár, akit megcsalnak, kigunyolnak, néha meg is vernek a szeretőik. Fárasztotta az örök rózsailat és vágyódott a tövisék után.

Künn az Etruszkon, Róma hirhedt negyedében, ahol az istennő aranyöves lányai lakoztak, ekkor tűnt fel egy Szilenusz nevű kereskedő, aki valósággal az alkonyat tündéreinek kedvenczévé nőtte ki magát, mert gazdagon meg szokta ajándékozni a leányokat.

Szilenusz pedig nem volt más, mint Róma isteni fejedelme, a kerek föld ura, akinek még életében templomot emeltek. Később a sors összehozta Nannóval, de ismeretlen voltát itt is szigorúan megőrizte. A leány sohasem sejtette, hogy a libiai kereskedő, aki valósággal föléledt, ha kicsiny kezével összepófozta, micsoda hatalmas ur.

De még Veraniusz sem sejtette. A vetélytársát egyszerűen kidobatta a házból és fényes nappal rabszolgákkal kergettette végig az uton Róma császárat, a világ fejedelmét!

Mindezt el kellett árulnom, hogy a történetet megvilágítsa, tekintet nélkül az uralkodók iránt érzett köteles tiszteletre.

*

Veraniuszt három nap mulva száműzték Rómából. Sohasem tudta meg, hogy a császár mért haragszik rá; azt hitte, hogy talán valamelyik vigjátékában célzást látott maga ellen.

A könyveit nyilvánosan elégették és még a Nanno verseket sem szavalták többé soha.

*

— Egy istent száműztek körünkől — mondták egy éjszakán egy kis irodalmi társaságban, ahol Veraniuszt különösen tisztelték.

Nagy ezüst-vedrekből vörös bort ittak a tiszteletére. Ez volt a bucsuztató áldomás.

A kék olajfák a Tiberisz virágos partján sirva lengették sötét lombjukat.

Kevesebb van Rómában egy istennel!

III.

Veraniuszt megszólítja egy vénasszony.

Veraniusz késő éjszaka hagyta el Rómát. Aquincumbá küldték; ebbe az unalmas városba, amely katonai táborával és kereskedelmi áruházaival maga volt az egyhangúság és az unalom. Nem csoda, hogy mikor hónapokig tartó keserves utazás után, kietlen vidékeken keresztül, ahol némi biztosságot csak az elhagyott katonai állomások tartottak fenn, megérkezett Aquincumba, — a szíve összeszorult a fájdalomtól.

— Itt vénüljek meg, — kiáltott fel keserűen — a magam szépségével és virágos ifjúságommal.

S hogy az ezüst-tükörbe nézett, amelyből még változatlanul sugárzott vissza halovány arcának babónás szépsége, — szemrehányást tett Vénusznak, akit a babonák és a meghittség óráiban isteni anyjának nevezett, hogy erre a sorsra kárhoztatta.

Két napig ki nem mozdult az utcára. Mert mit is nézett volna meg? A Mitrász-templomot bámulja, otromba bálványaival? A cirkuszt nézze, ahol a katonákat nevetséges állatjátékokkal mulattatják, amelyek Rómában a legzüllöttebb külvárosok csöcselékének sem kellenének? A Dunát nézze, amely csak a gyönyörű Tiberiszt nagy márványhidjaival juttatná eszébe? Sirva fakadt tehetetlen keserűségében, s úgy érezte, hogy az unalom fogja megölni.

Mikor először ment ki az utcára, a nagy termőköből épült házak, udvarra néző ablakaikkal, a forró, kövezett út, az elhagyottság szomorúsággal borította be a lelkét. Találkozott egy lovastiszttel is, ki a második légióhoz tartozott, rosszul volt borotválva az arcza, gögös viselkedésén meglátszott, hogy ezek a gyarmati tisztek uraknak érzik magukat ebben a porfészekben. Betévedt a kanabákig, ahol ordító kufárok színes, tarka, keleties furcsaságaikat kínálták megvételre.

Egyik vidéken keleties lepelbe burkolt alakok ültek déli kényelemben, s a bolt színes kendőkkel, kos-i selyemmel, arab kenőccsel és illatszerekkel volt teleterakva. Az elnyújtott hosszú, imádkozásszerű hang, amelylyel portékájukat kínálták, a keleties, fáradt üvöltözésszerű ének ismerősen csengett Veraniusz fülébe.

Már Rómában is látott ilyen alakokat.

— Ezek zsidók, — gondolta. — Csodálatos! Elkerülnek a világ minden részébe s azzal kérkednek, hogy csak az ő istenük az egyedülvaló. Milyen dőreség!

Csak homályos sejtelve volt róluk s nem is igen érdekelték őt.

A piac déli részén nagy embertömeg ölelt körül egy kis csoportot. Itt volt a rabszolgavásár. Féltelen lányok, asszonyok guggoltak a gyékényen, szemüket szemérmesen földre sítve; néhány szilaj, rabszija fűzött férfi bámult komor daczczal a levegőbe, ahol a szél most fehér bárnyfelhőket üzött. Csak nemrég kerülhettek rabságba, miután falvaikat felgyújtották, s őket mint valami csordát hajtották ide a városba. Hosszu, elkeseredett csaták szomorú utolsó fejezete volt ez, s most összebujtak, mint a fáradt madarak, s láthatólag fájt nekik a szegény és a szolgaság.

Két katona hatalmas dárdával állott őrt.

— Ezt vegye meg! — kiáltotta a kereskedő, kis poczakos emberke, egy daliás termetű legényre mutatva.

A legény állott. Némán, daczosan, földre szegezett tekintettel. Jobban illétt volna valami erdőszélre, dárdával a kezében, a szabad rét vadjaival csatázni. Érezte, hogy körülötte forog a vásár, bár nem értett semmit az idegen beszédből.

— Nagyon vad — mondotta egy vörös, sunyi nézésű fönicziai ember, megtapogatva a legény hatalmas karját. — Farkasokkal nem lehet földet szántani. Az ivadécai talán már megszelidülnek a fogságban.

Nevetett az ötletén, s a tömeg helyeslő moraja kísérte szavait. Emellett folyt az alku köröskörül, vad, zavaros, ellentmondó kiáltozások röpködtek a levegőben s a figyelem mindjobban a nők felé fordult.

— Kelj fel! — kiáltott rá a kereskedő egy éjjekete szépségre, aki sehogysem akart előbujni a társnői közül. Csak mikor az ostor végigsuhintott a vállán, hosszú vörös utat csókolva fehér bőrre, tápázkodott föl lázas remegéssel.

Gyönyörű nagy ametiszt szeme megtelt könnyvel, s az ajkát összeszorította a fájdalom.

— Gyönyörű idomok, ugy-e? Tapogasd meg. Ne félj, nem harap. Most beszélj, barátom, aki minden portékámat ócsárolod. Ennek a lánynak jövője van! Ezzel üzletet lehet csinálni.

Lelkes szavait már egy jól táplált, felpuffadt képű emberhez intézte, akit Veraniusz sokszor látott Róma leghírhedtebb negyedeiben megfordulni. Egyike volt a legutálatosabb leánykereskedőknek.

A vásár untatta s megvetéssel töltötte el a lelkét. A szegény lányokra gondolt, a könnyeikre, amelyekkel országutakat lehetne felöntözni. Mig nem találkoznak mindnyájan a kut körül, Vertumnusz isten szobra előtt, a hírhedt etruszk negyedben, és életük sivár szeretkezésben pusztul el.

A vásártéren tul már az araviszk negyed kezdődött, különös, esetlen, ríktó zöld festékekkel bemázolt házaival, amelyeket azelőtt sehol sem látott. A porban az uton hosszú haju gyermekek fürödtek. A különös viseletű asszonyok szalaggal átfont, fülre fésült hajdiszúkkal egy pillanatra felkeltették kíváncsiságát, de Rómára gondolt megint, önkéntelenül, buja, sok ezer szerelemtől égő lányaival.

Beesteledett. Távlabbb a hegyek és a végtelen rétek következtek, messziről ide villogott egy másik araviszk falu tornya. A keresztuton Marmogiusz hadistennek ríktó színekkel bemázolt szobra sötétlett.

Távrolról előtünedeztek Vetusz Szalina bástya-tornyai.

Az országuton katonák hosszú csapata bontakozott ki a fekete füzesek közül. Porosak voltak, talán valami távoli csatából jöttek, mert a sasjel és a légio zászlai cserfalombbal voltak megkoszorúva. Zsákmányt is hoztak. Sok száz lány, magasnövésű, délczeg hajdon ment sirva, kibontott hajjal, jajvészékelve. Valamelyik leigázott nép rabszija fűzött gyermekei. A katonák vidám énekébe belefuladt kietlen zokogásuk. Rémülettel töltötte el őket a város látása, amely rájuk a szenvedések és a szolgaság kezdetét jelentette.

Veraniusz megszólított egy katonát, aki elmaradt a társaitól. Jóképu etruszk ficzkó lehetett. Most sebesült lábát kötöztette az árok partján.

— Honnan jöttök?

— Nagy csatánk volt — felelt a katona — a Peiso-tó mellett. Nem tudom, ösmered-e ezt a vizet? A barbárok Balatonnak nevezik. Tizenhét falut felgyújtottunk s egy egész törzset kardélre hánytunk. A férfiak mind elestek a csatában. Veszett elszánt nép. Bójoknak hiv-

ták őket. De lányukat magunkkal hoztuk. Derék szüzek. Jók lesznek a szegény legionáriusoknak!

A katoná röhögött s ment a különös menet után. Felhangzott a fáradt lányok jajveszékelése, kiket a katonák dárdanyéllal ösztökéltek, ha lankadtan borultak le az ut kövére.

A városban már fáklyák lobogtak, s a nagy téren, ahová friss illatot sodort a dunai szél, enyhe alkonyatban sétára gyűlt össze a kisváros népe. Veraniusz kövér római asszonyokat látott itt, kevély és gögös hivatalnok- és katonafeleségeket, akik ugyancsak meghiztak ebben a gyarmatban. De köztük néhány virágzó szépség is volt, vállukra dobott vörös kendővel, sápadt arcú és vidékiesen fehér kisvárosi lányok. Veraniuszt sokan megcsodálták.

— Valódi afrikai selyemből van verve az inge — gondolták e kisváros félszeg gavallérai, akik szerettek volna római elegáncsiával öltözködni. — Tógája gyönyörű hullámokat vet, finom művésze az életnek ez az ember.

Szórakozottan nézte e kisvárosi alakokat s lelkét megvetés töltötte el. Fárasztotta a tömeg s az idegenszerűség. Elhaladt a helytartó palotája előtt. Az oszlopos előcsarnok tündéri fényben uszott s a rózsával befutott lugasban látott egy hatalmas természetű öreg urat, — alighanem maga a prokonzul volt — néhány fiatal katonatisztet, s egy érdekes arcú leányt. Ez sápadt, kissé sovány, de megkapó jelenség volt, s minden mozdulata elárulta, hogy Róma legelőkelőbb hölgyei közül való. Estebédnél ültek. Veraniusz kétszer is elhaladt a kerítés mellett.

— Ki lehet ez a szűz — gondolta, azzal a különös elfogódottsággal, amelylyel az arisztokrácia, de különösen asszonyai és lányai iránt viseltetett.

A föld egyszerű gyermekei között nőtt fel, s talán innen nevelték belé ezt az elfogódottságot.

Majd lesietett a Duna-partra, túl a katonai temetőn és sokáig hallgatta a tulpárti jegenyefák fenyegető bugását. Ott túl, néhány körrel talán már a világ vége kezdődik — gondolta az ókori ember babonás félelmével. — A fekete folyó sugárzik, amely körülöleli a világot.

Összerázkódott.

Igen, megint csak Róma jutott eszébe, a színházak, a fáklyákkal rohanó, ordító rabszolgák, a vig czimborák, a gyönyörű világ, amely hirtelen omlott össze, mint valami tündéralom.

Hazafelé ment. Elhaladt az oszlopos fürdő mellett, melynek sötét vize csillogott a holdvilágnál. Hirtelen a nevéen szólították.

— Veraniusz!

Megfordult.

Egy öreg, töpörödött anyóka, valami javasasszonyféle, tipegett feléje.

— Csak azt akartam mondani Veraniusz, hogy nagy gazdagság és sok kincs vár rád. Belédszeretett egy előkelő hölgy... Csodaszép teremtes a lelkem. Holnap este várni fog rád a cirikus háta mögött. Veraniusz, el ne mulaszd a szerencsédet!

— Mit akarsz, kerítő? — susogta a költő türelmetlenül s egy aranypénzt dobott a vénasszonynak. — Az én szívem beteg szív, messze tengerentúlról tartják igézetben, el nem csábít semmi.

— Tehát nem jössz?

— Mondd meg legalább a nevét?

— Nem árulhatom el azt a leányt — selypítette az anyóka. — Csak annyit, hogy Volumniának szólíthatod.

— Volumnia! — susogta a költő, valami különös és megmagyarázhatatlan tisztelettel. Mert a tisztaságot, a szüziességet és az eszményiséget érzékitette meg e név a római ember képzeletében.

(Folytatása következik.)

Toll és tör.

— június 4.

MÉRAY-HORVÁTH KÁROLYNAK megint mentő gondolata van. Egyszer már megmentette a hazát s felbuzdulván az akkori sikeren, másodszor is felajánlja szolgálatait. A receptje ropant egyszerű volt akkor is és egyszerű most is. És éppen ezért csodálatos, hogy Magyarországon, ahol akadnak okosabb politikusok is, mint amilyen Méray-Horváth Károly, a válság megoldására mégis csak ő mert egy-egy mentő ideával előhozakodni. De az, aki ismeri a válság nevű beteget és ismeri a politikai doktorokat, megérti a doktorok óvatosságát. Vannak betegek, akikhez nem szívesen járnak jónevű orvosok, mert ismerik a beteget s tudják róla, hogy akármit adnak neki, előbb-utóbb mégis meghal s gyanúba hozza az orvos reputációját. Az ilyen beteget szívesen bízzák másvalakire. Ezek a másvalakik rendszerint olyanok, akik még nem kompromittálhatják magukat, mert még nem szereztek nevet a gyógyítás terén. Az elv ilyen esetekben, hogy ha a betegnek már meg kell halni, haljon meg úgy, hogy halálával ne ártsen a jónevű orvosoknak. A biztos halálhoz elég egy közepes orvos is... A tapasztalás mutatja, hogy a politikusaink vannak oly okosak, mint a professzoraink. Pedig a mi professzoraink igazán elég okosak, mert szörnyen — óvatosak. És a politikában az óvatosság fölér az okossággal.

MOST MÁR BIZONYOS, hogy Vanderbilt Gladys itt marad közöttünk s nem tér vissza Amerikába. Így mondják azok, akik ellesték a kulcslyukon, hogy Vanderbilt Gladys már megtanulta a csárdást, megszokta a gulyást és turós csuszát. Ha idáig hittünk volna abban, hogy a grófné csakugyan itt telepszik le közöttünk, e kedves indiszkrécziók után erősen kételkedünk abban, amit oly szívesen hittünk volna. A magyar csárdást nem tartjuk olyan nagy lelki gyönyörűségnek, hogy miatta valaki megszeresse hazánkat. És a gulyás, meg a turós csusza se siettetik túlságosan oda a gyömröt, hogy a magyar konyhához akklimatizálódjék. S ha még hozzágondoljuk, hogy akadnak emberek, akik kulcslyukon lesik, s ordítva hozzák nyilvánosságra, hogy a grófné hogyan végzi a magyarosodás tanfolyamát, akkor minden reményünket fel kell adni azíránt, hogy bennünket valaha szívből megszeressen. Mert a csárdást, gulyást és turós csuszát még elbirja valahogyan. De az émelyítő lojalításban feleresztett indiszkrécziót nem.

UJ DINASZTIÁK. A Magyar Könyvtár nevű harmincz-filléres vállalkozás már a hatszázadik száma felé közeledik, de még mindig titok, hogy ez a vállalkozás miért könyvtár és miért magyar könyvtár. Keressük, vizsgáljuk, hogy mi az a misszió, melynek betöltésére vállalkozott, s azt látjuk, hogy egyetlen érdeme az új fordító-dinasztiák alapítása. Hónapról-hónapra mértani pontossággal visszatérnek a forgalomba ösmert nevű apák ösmeretlen nevű leányai, akik egyforma tudatlansággal fordítanak francziából, angolból és németből. A nevekből

látjuk, hogy a felsőbb leányiskola rávetette magát az irodalomra. Radó Antal ur helyet adott a női kézimunkának, ami ellen semmi kifogásunk sem lenne, ha ez a kézimunka csak valamelyes rokonságot tartana a fejmunkával. De a fordítás hitvány s még a Magyar Könyvtárnak is szégyenére vall. Pedig a bajon könnyen lehetne segíteni. Hiszen minden ilyen leánynak egyetemi professzor az apja, s ha már Radó Antalnak kevés az érzéke a jó magyarság iránt, az apák megtehetnék, hogy ki-korrigálják leányaik iskolai feladatait. A név, a dinasztia nevének becsülete követeli ezt. Mert ha ezek a fordítások továbbra is mai hitványságukban kerülnek piacra, a leszármazási teória mosolyogva jegyzi majd fel Magyarországról, hogy itt nemcsak a tehetséges, de a tehetségtelen apák gyermekei is tehetségtelenek.

SOK A SZINÉSZ! A színészegyesület a legutóbb tartott gyűlésén kiadta a jelszót: sok a színész! Már nemcsak hogy fenyeget a tulprodukció, de itt is van, az ő teljes és sötét nyomorúságával. Annyi a színész és színésznő, hogy Dunát lehetne rekeszteni velük s azért elérkezett az ideje, hogy végre-valahára már történjék is valami. Egyelőre elhatározta az egyesület, hogy kérielhetetlenül szigorú lesz s a vizsgákon csak a legtehetségesebb »anyagot« ereszti át, a többit pedig elbuktatja (többnyire már későn). Hiszen okos dolog az egyesület elhatározása, helyes is, csak az a kérdés, mit szólnak majd a dologhoz a vidéki hatalmas színbizottsági elnök és tag urak, akik már annyi esztendőknél során megszokták, hogy a jó színiesegyesület minden évben egy új rajt bocsát ki, fiatal lányokat, frisseket, még alig bimbózókat, akiknek kedvéért az egész trüppöt érdemes volt felkarolni, még a kómikus anyát is. Amilyen peszsimisztikusan mi a vidéki színészet ügyét ismerjük, azt hiszszük, közel járunk az igazsághoz, amikor az egyesület védvamos politikája mögött a vidéki színészet egy jövőendő krízisét sejtjük... Minotaurusz éhes és állhatatosan követeli az ő kialakított prédáját: a hét tébai szüzet és a hét ifjakat, akik egyébként más hét szüz árán esetleg meg is válthatók...

A TEOZÓFUSOK. A pünkösdi ünnepek csöndjébe szinte egészen beleveszett a híre annak, hogy kongresszus ült együtt nálunk, szorosan zárt kongresszus, amelyből ki volt csukva minden profán, minden imperitus, minden »ködarczu kétbár«, ahogyan Jókai mondaná. A teozófusok gyülekeztek össze Budapesten, bizonyára nem a tüzes nyelvek ünnepének szimbolikus alkalomra való felhasználása nélkül. Csendben és titokban ültek együtt, mint ahogy áhitatoskodókhoz illik, vagy pedig azokhoz, akik felvállalták, hogy megcsinálják a — vasból fakarikát. Mert a teozófia semmi egyéb nem, mint a kifordítottja a fából vaskarika elméletének és a teozófusok azok, akik olyan legények, hogy a vasat is fává tudják lapítani. Ez a miszticizmusból, lélek-vándorlásból, spiritizmusból, neoplatonizmusból, buddhizmusból és sintóizmusból összerakott valami, a teozófia ugyanis azt mondja magáról, hogy ő tudományosan fogja megfejtetni, hogy van Isten és be is fogja bizonyítani. Tetszik érteni ezt a tökéletes abszurdumot. Az Istenben lehet hinni, vagy lehet nem hinni, lehet levett kalappal tisztelni, avagy feltett főveggel imádni, lehet áldani, lehet káromolni, de — mindig csak a vallás határain belül. Mert az istenfogadalomnak a lényegéhez tartozik hozzá, hogy megfejtethetetlen maradjon, hogy még »a bölcs lángesze se érthesse meg, csak titkon érző lelke sejtse óhajtvá«. Az a törekvés, hogy megfejtjük az Istent, hogy beleerőszakoljuk a világba és természetes magyarázatot találjunk rá, már eleve meddő, mert a megfejtett Istennek, a természeti világba beleerőszakolt istenfogalomnak éppen a megfejtéssel egyszerre megszűnik még

a neve is és lesz belőle — ösparány, protoplazma, örökenergia, avagy, más izlés szerint, tánczó ezüstforint, ropogó butordarab. De Istennek nem Isten többé. Mert az Isten és a vallás egy, a vallás pedig kimondott parancsokkal állítja meg a keresés határait és azt mondja: higgyél! Csupán csak higgyél, mert különben, akármit találtál is, nem az Istenre találtál rá, hanem valami szurrogátumára. A teozófia tehát afféle ártatlan játék számába megy, mint a spiritizmus, vagy a telepátia, értéke sem a vallás felől, sem a tudomány felől nincsen. De csak hadd játszsza a teozófusok, nekem valami sejtésem azt sugja, hogy még egy kis ideig nem fogják megtalálni az Istent. Hála legyen érte a jó Istennek.

Scirocco.

— A Puntizzán. —

Nyugat kigyul még kénköcsárga fényben,
Aztán az ég beárnyalódik mélyen;
Ami szín volt, mind sós párába olvad,
A vert hullámok nyögve panaszkodnak...

Tenger, engem is vad viharok vágnak —
S lelkem mégsem mer hívni rokonának:
Itt, a te nagy haragod közelében,
Csak fájóbban érzem törpességem!

Pedig, az égnek haragja csitulván,
A te kebledben elpihen a hullám —
De rám az égen egy sugárka vár-e?...

Nincs felelet. De, szélről ostromolva,
Fehérlőn rájzolódik a habokra
Egy köszöbor: a Madonna del Mare...

Rédey Tivadar.

Napkeleti emlékek.

Irtá: GYÁUR.

VIII.

Abd-ul-Hamid udvarában különös kis társaság volt együtt.

A véres szultán szerette az olyan embereket, akik elvből loptak, mert ezeket a muzulmán hűségénél több, az önérték fűzte a kalifához. A két legfőbb embere Izzet és Taksin basák voltak, akik palotai titkári czim alatt valóságos kancellárjai voltak a birodalomnak. Ez a két hatalmas ember a legádázabb ellensége volt egymásnak, egyszerűen azért, mert a zsákmányolás czéljából rájuk bízott birodalmat meg kellett osztaniok egymással. Mindkettőnek jelmondata az a török közmondás volt, hogy:

— A padisa aranya tenger; bolond, aki nem merit belőle.

Ezt az Izzet basát egyszer, amikor a lopás széles mezején egy kissé messze talált kalandozni, kellemetlenség érte. Rendes szokása volt neki a lopás a baksisrendszer keretén belül. De egyszer azon is rajtakapták, hogy tárczát lopott egy diplomata felöltőjéből.

A dolog a konstantinápolyi Cercle d'Orient öltözőjében történt. Ez a kör a diplomaták klubja, amelybe azonban a szultánnak is joga van tagokat felvételni. Ennélfogva természetesen tele van a klub kémekkel. Egyszer egy spanyol diplomata járt ott és néhányadmagával nagy pénzbe kártyázott. Veszteségben volt, s egy szolgát küldött az öltözőbe, hogy a tárczáját, amelyet a felöltőjében felejtett, hozza be. A tárcza sehol sem volt fellelhető, s hamar kiderült, hogy csak ketten jártak a kabátok között, egy francia követségi attasé, meg Izzet bég, a későbbi Izzet basa. A francia azonnal felajánlotta, hogy mind a kettőjüket motozzák meg. Izzet tiltakozott, de kénytelen volt engedni. Motozás közben Izzet eldobta a pénzzel telt táskát. A jelen volt diplomaták közül Maximoff orosz követségi tanácsos volt a legvérmesebb, s azonnal megpofozta és legurította az emeletről a hatalmas kancellárt.

Izzet béget természetesen azonnal kigolyózták a klubból, de ez nem sokat ártott neki, mert a szultánnal elhitette, hogy diplomáciai iratokat akart lopni a bankóval bélelt tárczából, s ezért jutalmul az Ozmanje-rendet kapta a briliánsokkal ékesítve. Alig telt el két hét, hogy a Cercle d'Orient kénytelen volt a szultán közbenjárására visszavonni a kizárási határozatot.

Abd-ul-Hamidnak különben mindenben benne volt a keze. A nagykövetek s a követségi dragománok egy részét valósággal pénzelte, ami köztudomású volt, s amire nézve most legujabbán, a Yildiz átkutatásakor írott bizonyítékok is kerültek napfényre. A nagykövetségek és klubok egész szolgaszemélyzete a szultán zsoldjában állott, s a legtöbb inas és pincér rendes havi fizetést kapott a palotában.

A mi volt nagykövetségünk mondtá egyszer, amikor egy szolgálta éppen keresztülment a dolgozószobáján:

— Lásza, barátom, ez az én kémem.

— Mért nem bocsátja el, excellenciád — kérdeztem.

— Mert ha ujat fogadok, akkor az lesz a kémem. Ez legalább értelmes fiú és nem fog hamis dolgokat jelenteni.

Az idegen alattvalók, még ha nem is diplomaták, mégis kívül estek a szultán hatalmán. De annál inkább a kezében voltak a törökök és azok a keresztények, akik állami szolgálatban voltak.

A török nagyoknak nem volt szabad egy követségi ebéden részt venniük, ha a szultán előre hozzá nem járult a meghíváshoz. De azt meg éppen nem tűrte, hogy maguk ebédekét vagy multságokat rendezzenek.

Egy török szolgálatban lévő keresztény basa egyszer nagy diplomáciai ebédre küldött meghívót. Amint a szultán értesült róla, aznap estére magához hívta a basát ebédre, úgy hogy ez kénytelen volt a meghívásokat visszavonni.

Az ilyen palotai ebédek nagy pompával és fénynyel jártak, s minden nagykövetnek és feleségének kijutott évenként egy-két meghívás.

Ilyenkor a szultán igen kedves és előzékeny kedvében volt. De miután asszonytársaságban nem igen mozgott, olykor megesett, hogy a diplomáciai és kormányzati dolgokban olyan éleselméjű szultán a legkülönösebb párbeszédet folytatta asztalánál. Meg kell jegyezni, hogy Abd-ul-Hamid sohasem beszélt francziául, ámbátor azt mondják, hogy tud, csak hogy ezt a tudását arra használta, hogy amíg a fordító a francia szót törökre fordította, ő átgondolta a dolgot és azt is, hogy mit feleljen rá. Ez különösen multságos jelenetekre adott alkalmat, mert a lényegtelen vagy sikamlós megjegyzéseknek kómikus súlyt adott a szultán háta mögött álló palotai dragomán, aki a szul-

tán legcsekélyebb szóbeli megnyilatkozását is lefordította a szomszédjának, s a választ viszont törökre fordította. Ez egy európai udvarban nem lett volna olyan multságos, mint a Yildizben, ahol a fordító a szultán minden szava után földig hajolva csinálta a szokásos szelamot, s a válasz fordításakor megint hajlongások és kézmozdulatokkal adott tiszteletet a szólnak meg a padisahnak.

Ilyen gesztusok között folyt le a palotában egy-néhány évvel ezelőtt Lady O'Connor és a szultán között a következő párbeszéd, amelyet maga az angol nagykövetné adott tovább azon melegében:

Abd-ul-Hamid: Sajnálattal hallok, hogy az utóbbi időben beteg méltóztatott lenni. (A dragomán hajlong, köszön és fordít, azután ismét hajlong és köszön, majd alázatossága jeléül a hasán összeszeri kezét és két lába nagyujját egymáshoz érinti.)

Lady O'Connor: Igen felség, régi szivbajom megint meglátogatott és nagyon megkínzott. (Dragomán m. f.)

Abd-ul-Hamid: (kedves előzékenységgel): Ha tanácsolhatok a ladynek, csak azt ajánlanám, hogy a perai gyógyszerészekhez ne forduljon segítségért. (Dragomán mint fent.) Azok mind méregkeverők. (Dragomán.)

Lady O'Connor: Óh, felség, nekem kitűnő orvosom van, megbízom benne. (Itt felemlíti egyik angol orvos nevét, hogy a palotában reklámot csináljon neki. A dragomán hajlong, köszön és fordít, azután ismét hajlong és köszön, kezét hasán összeszeri és két lába nagyujját egymáshoz érinti. A szultán ezalatt zavart ábrázattal néz a levegőbe, mert nem akarja elmondani, hogy egy berlini orvostanárnak éppen két héttel azelőtt adott tizezer török fontot, anélkül, hogy megengedte volna neki, hogy megvizsgálja, mi baja van. E csiklandós kérdést tehát el kell kerülni, mert az angol nagykövetné kellemetlenül érintené a német verseny e győzelmé.)

Abd-ul-Hamid: Én az orvosokban sem bízom. A kutyáimat szoktam gyógyíttatni, mért a háremben czukrot adnak nekik. De arra is egy igen jó emberem van, egy magyar, Schäffer effendi, a kertészem, aki igen jól ért a kutyákhoz. (Dragomán.)

Lady O'Connor (az angolok sajátos jóakaratu, érdeklődéssel vegyes csudálkozást kifejező hanglejtéssel): Au!

Dragomán (hajlong, köszön és azután veszi észre, hogy ezt a kifejezést nehéz lefordítani, majd hajlong, köszön és fordít emigyen): Ő ladysége kedveli a kutyákat.

Abd-ul-Hamid: Igen, Schäffer effendi a multkor is meggyógyította az egyik terriert. Pedig egy hodzsa is jelentkezett, hogy meggyógyítja és nem sikerült neki. De Schäffer effendi kigyógyította. (Dragomán.)

Lady O'Connor: Au! (Dragomán már nem fordít, csak hajlong.)

Abd-ul-Hamid: Ez a Schäffer effendi ezermester. Én is beteg voltam és ő adott egy jó orvosszert. (Feltalálja magát.) Egy német tanárt is hoztattam, de ez sem ért hozzá. De Schäffer effendi ajánlott egy jó szert. Magyar szer. Egy viz. Magyar viz. Valami magyar viz. Nagyon ajánlom. Igen keserű, de... (Kinos részletességgel leírja a hatását. Az asztal végén ülő angol követ-ségi dragománok, akik tudnak törökül, alig tudják a nevetésüket türtőztetni. A nagykövetné, aki a törököt nem érti, figyelemmel nézi a szultánt. A dragomán nagy zavarban van, végre hajlong, köszön és fordít. A nagykövetné a scent-bottle után kap, és ismételt szippant, hogy el ne ájuljon. Végre a szultán, látva jóakaró szavainak hatását, a nagykövethöz fordul és folytatja a társalgást vele, biztosabb méderben.)

Vis-à-vis.

Ott szemben laknak. Egy zöld lámpa ég.
 És jól belátni innen a szobámbul.
 Csend, béke. Kávésző és lámpás idill.
 Egy kis gyerek olykor arcomba bámul,
 Mit nézek oda? És a csend kiszáll
 És ott lebeg riadt tekintetem,
 Mint a viharba turkáló sirály.
 A néni is leteszi a kötést,
 Hamuszín arcza egy kicsike felleg,
 És hirtelen mind-mind felállanak,
 Nem tudni sirnak, félnek, vagy nevetnek?
 Reám merednek. Érzik a szemem,
 Mely felkavarja halk nyugalmukat.
 És sejtelem zúg, kihűl a szoba,
 Zöld árnyak, temetői hangulat.
 A lámpa is halódva fellobog.
 Sötét szívem lesz az úr mindenütt
 S.ők menekülnek óriás batyúkkal — —
 Mi lesz velük?

Kosztolányi Dezső.

Krónika II.

Dreadnought.

— június 4.

Furcsa szó s a világ egy-két éven belül mégis megtanulta és befogadta. Leírás közben a toll minden betűnél megbötlik, a nyelv pedig háromszor is megbicsaklik, mire a második szótagot kiejtettük. Ennyi gyötrődése csak Shakespeare-rel volt a világnak s az új csatahajó jelentőségére vall, hogy nevének kiejtését csak úgy megtanultuk, mint a brit költőét. Nagy fajok egy-egy korszakában a kultúra csucsát ezek a nevek jelzik. A nevekből állapíthatjuk meg, hogy a fajok mekkora erővel tudták megféküzni a nemzetközi haladást s mekkora hatalommal tudták rákényszeríteni az emberiséget, hogy a neki teljesen idegenül hangzó neveket betanulja és hibátlanul kiejtse. Aki valamely nemzetnek a kultúrában való szerepét akarja taglalni, számlálja össze a szavakat, melyek e nemzet nyelvéből átmentek az idegen fajok nyelvébe. Kutassa ki, hogy hány név, hány szó honosodott meg a kisebb műveltségű idegen néprétegek közt s csalhatatlan pontossággal megállapíthatja, hogy mely tényezők idézték fel a forradalmat az emberiség gondolkozásában. Mert a közepes tudású és műveltségű ember nem szívesen zavarja agyvelejét fölösleges munkával. Csak a kényszernek, erőszaknak enged s az angol faj ereje éppen abban nyilvánul meg most is, hogy egy autokrata zsarnokságával hatalma alá szólitja az emberiséget. Nincs kitérés, meg kell tanulni a lehetetlen hangzású szót, mert e szó mögött a huszadik század kultureszméje áll teljes fegyverzetben.

Ez a kultureszme a háború s ezt az eszmét hordja szét a világban a borzalmas csatakiáltás: Dreadnought! Paradoxon, hogy a háborúban kultureszmék jussanak kifejezésre. Képtelenségnek látszó gondolat, hogy a háborúban helyezkedjenek el azok a szellemi törekvések, melyek a kultúra csúcsa felé vezetik az emberiséget. De a háborút csak a szentimentalizmus perczében látjuk olyannak, amilyenek gyermekéveinkben megismertük. Fantáziánk csak a véres csatateret, a rakás-számra elhullott embereket látja, mikor közelébe lopózik a háború árnyéka. Mert régen megszoktuk, hogy csak a véres tragédiák játszódjanak le fantáziánkban, ha olyasvalamit látunk, ami szerephez juthat a tragédiákban. A vérnek erős a színe s fojtogató a szaga. Már messziről meglátjuk, megérezzük s ettől fogva annyira megfekszi idegrendszerünket, hogy gyöngébb behatásokra már alig reagálunk. Ezt a pszichológiai folyamatot nap-nap után érzem végbemenni önmagam-ban. Az asztalomon egy hadihajó gyorstűzelőjének lövege fekszik. Valahányszor ráesik a pillantásom, a legborzalmasabb képek vonulnak el szemeim előtt. Munkában látom a hadihajót. Hallom az ágyuk dörögését és lépésről-lépésre követem a tengeri csata minden fázisát. Itt egy hajó süllyed el, ott a parancsnok törnyát lövik pozdorjává. Látom a matrózokat a háborús izgalom paroxizmusában s fantáziám ördögi gyönyörűséggel színezi ki magának a torpedó-löveg közeledését és felrobbanását. S mikor a fantázia már teleítta magát vérrel, a jóllakottak lomhaságával visszatelep-szik a lövegre és sziesztát tart. Én pedig azon tűnődöm, hogy micsoda velemszületett barbárság az, amely az ágyugolyónak éppen csak ezt az oldalát nézi, holott a löveg a maga valóságában gyönyörű terméke az emberi szellemnek és tudásnak. Matematikai számítások szerint állapították meg hosszát és átmérőjét. A leg-tökéletesebb pontossággal esztergályozták ki a kupját, hogy gyorsaságából minél kevesebbet vonjon le a levegő ellenállása. És milyen csodálni való invenczióval préselték a henger oldalába a sárgaréz-abroncsokat, hogy ne a löveg öntött aczélja, de a sárgaréz-abroncs érintkezék az ágyucső belső csavarmeneteivel. Mennyi finom műszer, hajszálpontossággal járó esztergapad jutott mozgásba, hogy ez a pusztító kis szörnyeteg megszülethessen. Mennyi emberi energia, ideg és agyvelő fogyasztódott el, míg a technika odáig jutott, hogy feltalálhatta azokat a gépeket, amelyek egy ilyen projektil gyártásához szükségesek. És ez a löveg még nem is utolsó pontja, csak közbeeső állomása annak a zseniális munkásságnak, mely évszázadok óta a háborús eszközöket tökéletesíti. És ugyan mivé lett volna ez a zsenialitás, ha a háború nem fejleszti és nem váltja ki az emberből? Mi lenne ma a technika, ha az állam nem hízalja rengeteg pénzösszegekkel. A művészet nem jutott volna el középkori újraéledéséhez, ha a gazdag egyház nem támogatja minden vagyonával. Az egyháznak akkortájt vallásos propaganda volt a művészet, s a maga hatalmának kiépítésére és fentartására csak úgy szüksége volt a művészetre, mint az államnak ma

a hadifelszerelésre. Ez a szükség szülte a középkorban a művészetet s az újkorban a modern technikát.

Az ember perhorreszkálhatja a háborút, azonban nem zárkozhatik el a megismerés elől, hogy a háboruhoz fűződik mindaz, ami szépet, nagyszerűt az emberi elmé az utolsó évszázadokban alkotott. A háboru erjesztő-anyaga volt az ember alkotó-vágyának, mert sikereit gazdagon honorálták a hadikincstárak. Nem a háborút, de önmagát akarta az ember azzal szolgálni, hogy esztét és tudását a háboru szekere elé fogta. A kispár és kisvállalkozás honnan is venné az anyagi eszközöket a fejlett elmék foglalkoztatására. De segítségül jött az állam, a nagy javakat kezelő és nagy érdekeket féltő modern állam. A legprimitívbb társadalmi alakulatból, a családból nőtt ki hatalmas szervezetté, s ha a családnak már az ó-korban kőbalta és parittyája kellett, hogy a szomszéd családdal vagy törzsszel szemben megvédelmezze szerzett javait, a modern államnak, a családok összességének ugyanolyan mértékben kellett a védőeszközök tökéletesítéséről gondoskodni, amely mértékben a szerzeményei túlhaladták értékben a primitív társadalmi alakulatok vagyonát. A háboru — hogy egy szociológiai közhelylyel éljünk — a kis üzemből átment a nagy üzembe. Régebben ezer és ezer család és törzs viaskodott egymással, ma az egyik állam áll szemben a másikkal. A háboru — mint kis üzem — megszűnt s helyét elfoglalta a központi érdek-képviselő. S mint ahogyan a kis üzem még sehol se tudott nagyszerűt alkotni, azonképpen itt is csak a koncentrált erők produkálnak olyat, ami mérföldekkel viszi előbbre a kulturát. Mert akármilyen barbárnak lássék a háboru, az a lehetőség, hogy háboruba keveredünk, az emberi zsenialitást működésbe hozza, foglalkoztatja s éppen a foglalkoztatással olyan magas fokra segíti, hogy a békésen dolgozó társadalom most már ezt a kifejlett zsenialitást a maga mindennapi munkájában is előnyösen értékesítheti. A háboru fejleszti tehát zsenivé a talentumot, hogy a békében élő társadalom értékesítthesse azt. A háboru a zsenialitás nevelő tanfolyama, helyesebben szólva: az emberi szellem meczenása. Ez neveli saját költségén, hogy aztán a társadalmi békés munka a maga hasznára kamatoztassa mindazt, amit a jól fizető állam vagy hadikincstár gazdag honoráriumokkal kiserkentett belőle.

A béke apostolainak rögeszméje, hogy a béke propagandájával dolgozzunk a háboru ellen. Mintha a háboru egy tőlünk teljesen függetlenül dolgozó erőnek vagy szellemnek a szeszélye lenne, melyet csak le kell győzni. Ez az erő bennünk él, ez az erő mi vagyunk. Vagy ami ennél is több, ez az erő a fejlődés ereje, amely minket visz, anélkül, hogy ellenállást tudnánk kifejteni. Mert nem lehet olyat akarni, hogy ne haladjunk, ne fejlődjünk. A kis üzemet nem lehetett fentartani az iparban s nem lehetett fentartani a háboruban. A fejlődés útja a nagy üzem felé vezet, s ha az emberek milliói proletárokká is lesznek a gyári üzem folytán, ki akarná vagy ki tudná megakasztani ezt a proceszszust, melynek egész kulturánkat köszönhetjük.

A kultura áldozatokat követel s ennek csakugy vértanuja a proletár, mint az uniformisos katona. Az áldozatok elszomorítanak, de a nagyszerű alkotások megvizsgáztalnak.

Lynkeusz.

Saison.

Iskolatársak találkozója.

— június 4.

Május végén, június elején, amikor magoló diákok zümmögésétől hangos a liget s Pythagorasnak tétele a szó szoros értelmében zöld ágra vergődik, mert már a madarak is csicseregik, — ilyenkor jelennek meg a lapokban sereggestől azok a felhívások, amelyekben X vagy Y ur találkozásra szólítja egykori osztálytársait. A felhívásnak sztereotip a címe, a tartalma (kár is megbontani a szedést), csak éppen hogy a nevek változnak, és a megjelenési forma. Az egyik ujság borgisz kompreszszel adja, a másik petit-tel, amiben valószínűleg döntő szerepe jut annak, hogy a szerkesztő ur érettségizett-e, vagy sem, és mennyi maradt benne abból az ösztönszerű iskolagyűlöletből, — ez az igazi osztálygyűlölet — amely már oly korán predestinálta az ujságírói hivatásra általában, a szerkesztői állásra pedig különösen.

Denikve az ujságok közreadják a felhívást, és az a bizonyos szervező néhány nap múltán levelet kap innen és onnan is. Emberek, akiket már a nevékről se ismer, tudatják vele címüket, megköszönik neki, hogy gondolt a fontos évfordulóra és előre is biztosítják, hogy a nagy napon, a találkozó napján, amely együvé gyűjti az egykori tanulótársakat, ők is meg fognak jelenni, megjelennek okvetlenül... Egyik-másik levél alján utóirat is van:

U. I. *A feleségem, igen bájos asszony, kérdezteti, hogy ugy-e a hltvesek is megjelenhetnek azon a találkozóon?*

És rögtön alatta, kusza vonásokkal, idegesen, egy második postscriptum:

N. B. *Kérlek! alásan, a feleségem most nincs itt mellettem, légy szíves az első utóíratra azt válaszolni, hogy nők nem hivatalosak, mert végre is csak az egykori osztálytársak találkozásáról van szó, és nem azokéról, akik ez idő szerint osztályos társaink.*

A szervező pedig megkapja a címeket bejelentő levelet, átböngészi őket, az utóiratban kifejezett kívánságoknak sorban eleget tesz; egy-egy név meglepi; ejh, ugyan ki lehet ez? Tíz-husz esztendő alatt még azoknak nevét is elfeledjük, akiket csak ritkán látunk, nagy időközökben, hát még azokét, akikkel a lepergett decennium alatt egyszer sem esett találkozásunk. Vagy azokra hogy ismer-nénk, akiknek időközben megváltozott a neve. A Berettyó-ujfalubani lakó Székelynek neve mögött hogy sejtthesse a szervező azt a göndörfürtü Schwarzot, akivel a szegedi piarista gimnáziumban járt együtt. És az a Székely, aki a maga kis városkájában legalább is körorvos, vagy még annál is több, de a környéken mindenesetre híres ember, mert a legjobb alsózó, arról nem is szólva, hogy a tarokkban is ritkítja párját, — szóval ez a Székely se emlékszik már világosan, vajjon ki légyen voltaképpen ez az X, aki az egykori pajtasokat most találkozóra szólítja. Őt csak az évszám lepi meg és az iskolának említése. Ejha, hiszen abban az esztendőben, amelyre a felhívás hivatkozik, ő is ugyanabban az iskolában érettségizett, amelyet a találko-

zást szervező gentleman említ. De igazán-e? Ha legalább azt írta volna az az X, hogy azoknak szól a felhívás, akiknek abban az esztendőben a szigorú Kurdcsibrák tanár ur volt az osztályfőnöke. Akkor mindjárt tudná... És megdöbben. Kurdcsibrák professzor ur, az volt ám még csak a zsarnok! Huh!

Hogy olvassa most a felhívást, megdöbben a szíve; egy kicsit emlékezni próbál, de hiába, a név idegen előtte. Megfeszíti az emlékezőtehetségét; most, elmosódottan, arcokat is lát, csinytévő arcokat, komolyokat, mosolygósokat, pápaszemeket, olyant is, amelyen már pelyhedzik a szakáll: de nem, ez sem az, az sem az, aki a felhívásban szerepel. Ezt így hívták, azt úgy, és sorra eszébe jutnak nevek, tömördek név, mindnek mögötte lát egy-egy arcot, csak éppen azét nem, akiét erőnek erejével fel akarná idézni. És mert a memória csődöt mond és mert a kérdés mégis csak izgatja egy kicsit: ki is volt az a felhívó, hát elhatározza, hogy elmegy a találkozóra. El bizony. Még ha az ország egyik végéből kell is elzarándokolnia a másikba.

Természetesen nemcsak, az efféle naiv kíváncsiság az alapja a nagy összejövetelnek. Aminthogy az sem a véletlen dolga, hogy éppen ilyenkor jelennek meg a találkára való felhívások. Májusban vagyunk és közeledik az érettségi vizsgálatok ideje. Ilyenkor nagy az együttérzés a diákok között. A közös félelem, a közös szorongás, — a druk — a közös készülődés mind egy-egy rugója annak, hogy ezek a fiatal emberek egyszeriben szentimentálisokká váljanak és ugyanakkor, amikor a maguk jövőjére vonatkozó tervekkel eltelve, kíváncsiakká legyenek arra is, mit csinál majd vajjon ez meg az vagy tíz év múlva. És mert mindennek a láznak, reménységnek, készülődésnek ilyenkor van az évfordulója, azért aztán esztendőnként ilyenkor jelentkeznek tömegesen a felhívások. A sokféle reménységből mit váltottak valóra az évek, erre kíváncsiak, és valószínűleg sokkal inkább, mint arra, hogy bajuszt visel-e vagy szakállt, aki csupasz képpel annak idején vele egy padban ült, a nyolczadik b)-ben...

És most a legtöbbje úgy érzi, hogy az iskolának veteránja, aki Szolferinót ünnepel majd azon a találkozón, hiszen az ő szegény életének talán a legfőbb diadala, hogy az egykor rettegett tanárokkal ezuttal egy asztalnál ülhet, sőt ha egy kis szerencséje van, pikáns élczeteket is mondhat az igazgatónak, aki hajdanán, ritka álszenteskedéssel, mindig úgy tett, mintha őt csak a szinuszos és koszinuszok érdekelnék s a világi gyönyörűségek közül egyebet se ismerne, mint a logarolást és a binom egyenletek megoldását. Oh, a kis hipokrita! De most elmondja neki azt a pikáns élczet, amelyet a minap hallott a Steinhart-mulatóban, amikor is a népszerű kórikus, kupléi fogytán és engedve a tapsnak, még egyszer a függöny elé lépett és bejelentette: »Einige loezelach!...« Milyen jó vicceket mondott az az ember a zsidóról, a feleségéről, meg a katonatisztről... Lesz nevetés, ha majd ő ezt az anekdotát a direktor ur fülébe huzza. Nincs is több olyan multság, mint az ilyen találkozó! A szervező pedig elmegy az iskolába, amely felett nyomtalanul suhantak el az évek s a gyermekek ott még ma is olyanok, hogy hanczurozó alakjukban szinte magunkra ismerünk... Elmegy és meghívja tiszteletteljesen az igazgatót, meg a tanár urakat, akik valaha az ő tanáraik voltak. Lakoma lesz. Bankett. A tanárokat és a közoktatást ünnepelve, az ifjú veteránok önmagukat ünnepelik.

Aztán elkövetkezik a nagy nap. A találkozó és a disztribúció. Tanárok és egykori növendékek nem ismernek egymásra. Mit, hogy ez az aszott, sovány, görbe emberke lenne Sulovszky tanár ur, akitől úgy félt az egész osztály? És amott az a vaksi, aki éppen most döntötte fel vörösbort poharát, ez lenne az a Csermák, akit Sasszemnek hívtak, mert a katedréről azt is meglátta, ha valaki a legutolsó padban a »Csintalan lányok« című férczművet olvasta,

mialatt ő a leydeni palaczk tulajdonságait magyarázta?... És nem misztifikáció-e, amikor ezt a tokás, potrohos urat ültetik az asztalhoz Müller tanárnak, holott emlékezetes, hogy annak idején éppen a soványsága miatt nevezték el részint Czernaszál-nak, részint Szóló-spárgának, amely utóbbi elnevezés, az előbbihez viszonyítva, különben már határozott hizási hajlandóságot implikál. Változatlan az egész tanári karban csak egy maradt, Rappaport tanár ur, a zsidó hittanár, aki lám-lám, korántsem csinált olyan szép karriert, mint róm. kat. kollégája, Csomai káplán ur. A káplán ur tudniillik a letelt tíz év alatt bekerült egyik káptalanba, holott Rappaport most is ott rostokol, ahol valaha. Hjah, az antiszemitizmus!

Szegény tanárok jó képet vágnak a gonosz játékhöz, esznek, isznak a potya lakomán, pedig érzik, hogy kannibálok közé kerültek, akik csak azért hizlalják őket, hogy annál husosabbak legyenek, amikor majd aztán becses személyükre kerül a sor... A volt növendékek közül egyik-másik már feni a fogát és röpköd a szemrehányás:

— Emlékszik még rá, tanár ur, amikor el tetszett kobozni a bélyegalbumomat?

— Én?

— Bizony. És eladta a gyűjteményemet egy antikváriusnak. Szép stikli volt, mondhatom...

És egy másik:

— Tudja-e, tanár ur, hogy amikor megbuktatott algebriából, én csibézereket akartam fogadni, hogy elhírigeltessem?... De nem lehetett, mert a csibézer egy koronát kért, és nekem nem ért meg annyit...

— Hahaha... — nevet a tanár. — No és ha most lenne?...

— Most se érne meg annyit...

Vagy: elhangzik az első pohárköszöntő, a szeretve tisztelt igazgató urat éltetve, meg a tanári kart. És a tósztozó nem mulasztja el, hogy egy gyengéd Petőfi-idézzel bizonyosságát adja, milyen alapos készültséggel hagyta el az iskolát. Kezdi:

Uraim!

Diligenter frequentáltam,

Iskoláim egykoron,

Mégis secundába ponált,

Sok számár professzorom!

énekelte valamikor hazánk lánglelkű dalosa, Petőfi Sándor! Ez a négy sor és ennek a négy sornak az egész középiskolai tanárságot bántó igazságtalansága jut eszembe, amint szeretve tisztelt egykori tanárainkra gondolok, akik eljöttek közénk, hogy velünk, a társaságunkban, meghatottan emlékezzenek... stb.

És míg a bankett tart, kutatni kezdik, kik azok az egykori iskolatársak közül, akik nem jöttek el a találkozóra. Mert vannak ilyenek is. Nem jöttek el, pedig élnek, de rossz sorban, és mint hajótörötteknek, bántó, ha tolakodón fordul feléjük a többiek kíváncsisága. Csak azért, hogy másokat megirigyeljenek, amiért a sors kedvezéséből vették valamire: azért ugyan még nem érdemes a találkozóra elmenniük. Amivel aztán nagy, a legnagyobb élvezettől fosztják meg azokat, akik a felhívásnak eleget tettek. Hiszen az összejövetelnek egyik indító oka és nem az utolsó, hogy akiknek a szerencse kedvezett, elkérkedjenek vele. És megfürödjenek a dicsőségben azok előtt, akikkel valamikor együtt vágtak neki az életnek. Mint valami nagy versenynek egyik izgatott, lihegő futama, olyan a tíz esztendő, amely a találkozókat elválasztja attól az időtől, amikor fogadalmat tettek az összejövetelre. Az érettségi: az volt a start. Hogy azon átestek, kezdődött a nagy futam. Most vannak letörtjei, akik egyáltalán nem jutottak célhoz, vannak, akik csak lassan, sántikálva jutottak el hozzá és mások, akik merész iramodással száguldtak keresztül min-

denen: mezőnyön, akadályokon, meg se állva a diadalig. Persze, ennek a versenynek is vannak favoritjai, akiknek győzelmét, elsőbbségét már a startnál biztosra veszi mindenki, de a verseny végül néha meglepetésnek sincs híján...

Ott a találkozón kiderül, hogy aki favoritként indult, futam közben elcsüggedt néha, megelőzték mások, akik valószínűségi outsiders a versenynek. És legtöbbször ezek az outsiders a találkozó összetoborzói. Ők akarják, mert úgy érzik, hogy dicsőségüknek, sikerüknek sokkal hitebb tükörképét találják meg, ha a találkozásra gyűlt és irigykedő társaik között néznek szíjjel, mintha magukba mélyedve, önmagukat veszik szemügyre...

Badaud.

A körtefa.

Volt egyszer egy repülő masina
S Göttingenben egy fa, melyen lóg a körte
S a repülőgépet összetörte.

Szélzúgás, zápor és rohanó bóra,
Semmi, ha villámlik, vagy ha ég dörög,
A léghajó vigan tovagörög.

De ha távcsövön kémlelsz messzi fát,
Meredjen fejedén égne a sörite,
Mert egy pillanat és a körtefához érsz
És lepotyogsz, mint a körte,
A körte.

Szikár.

INNEN-ONNAN.

✂ **Korvin főhadnagy.** Magyar ember, de neve beszárnyalta a világot. A monacói csolnakos motorversenyen két második díjat és tiszteletet szerzett a fejlődő magyar technikának. Szolgálaton kívüli cs. és kir. főhadnagy s legutóbb a léghajós osztályhoz volt beosztva. Most Párisban él és motorgyárának gépei a Szajna-parton zakatolnak. Tökéletesítője és feltalálója a motoros sikló csolnaknak, s legutóbbi vízi járművével, melynek a »Ricochet 22« nevet adta, óránként ötvennyolcz kilométer sebességgel szeli a vizet. A gép mindössze hatvan lóerős, s mégis csak egy lapáthossz hija volt, hogy a monacói világversenyen a hatszáz lóerős »Wolsley-Siddeley« gép előtt be nem érkezett elsőnek. Találmányát a múlt év őszén mutatta be. A »keleti« ember nyugatra költözött, de nem eltemetkezni, amit legjobban az bizonyít; hogy négy legzseniálisabb találmanya a pesti Duna-parton vesztegel és egyet a Pannónia evezőklubnak ajándékozott.

A »Ricochet 22« csodálatos alkotás. A vízi soffőr megbillenti a kormányrudat, a hajó orra kiemelkedik a vízből, mint a fölzávart vadkacsáé, s vékony, fényes sáv mutatja, hogy a hajófenék alig érintkezik a vízzel. Repül. Meg is csodálták, meg is dicsérték.

Vándor, ki Párisba ballagsz s utad közben a Szajna-parton megpihensz, vedd le a kalapodat a kis gyárépület előtt, melynek homlokzatára ez van felírva: »Le Las, De Korvin & Co.« Magyar ember. Magyar technika.

* * *

4 **Bogdán Ferencz igazsága.** Szegény Bogdán Ferencz, sajnálalak téged, mert nagyon megjárta vele, hogy fontos igazságokra ébredtél. Pedig nyilván nem az igazságok megismerése volt hivatásod, hanem az, hogy részint kis Bogdánokat adj

a hazának és az emberiségnek, részint pedig asztalokat, székeket, tulipános ládákat és koporsókat faragj, lévén foglalkozásodra nézve asztalos. Ám te mindezekről megfeledkeztél és ama másik igazságodnak tudatában, éjnek idején vakmerőn betörtél a rákospalotai vasúti állomás pénztárhelyiségébe. De rajta ütöttek, rendőrkézbe adtak, meg is vertek, aztán szegényszemre bekisértek. Amikor kihallgattak, szegény Bogdán, elodadtad a te igazságot, miért törtél be. Ezt mondtad:

— Amerre nézek, gyermekkorom óta óta amerre szememet vetem, mindig és mindenütt azt látom, hogy az urak is lopnak.

És busan, panaszosan, szemrehányóan felvetted a kérdést:

— Hát csak a szegény ember ne lopjon?

Ugy van, Bogdán Ferencz, csak a szegény ember ne lopjon. Ne lopjon, mert — látod — ő szükségből lop, a szükség pedig mindig csunya, holott az urak passzióból lopnak és a passzió előkelő dolog. És neked tulajdonképpen nem is a sikertelen betörési kísérletedért kell bűnhődnöd, hanem mert amerre néztél, észrevetted, hogy az urak is lopnak. Ez a te nagyobbik bűnöd. Hogy olyan igazságra jöttél rá, amelyet nem szabadna tudnod. És nem értelek, hogy — úgy látszik — okos ember létedre, magadtól be nem láttad már régen, hogy a tudás egyáltalán nem nektek való, szegény embereknek, akik a világ kezdete óta, valahányszor a tudás fájához nyulnak, meglakoltatottak érte, mert védtelenül voltak kiszolgáltatva az arkangyalok boszujának a Paradicsomban, valamint a büntetőtörvénykönyv paragrafus-kerubinjainak idelell a Földön.

* * *

> **A segédek.** Egy ügyvéd levelet irt az ügyfele adósának, hogy fizessén, mert bepöröli. Ez kétségtelenül kellemetlen izenet és az ilyenre minden leendő alperes reagál valahogy. De kevés úgy, mint a szóban forgó alperes tette: ez elküldte két barátját az ügyvédhez és kihivatta a leveléért párbajra. A segédek, az Aladárok — mert megható egyöntetűséggel mindakettő erre a névre hallgat — megjelentek az ügyvédnél és elégtételt követeltek tőle. Az ügyvéd erre azt mondta, hogy készségesen: ott a törvényszék is, az ügyvédi kamara is, tessék kereskedni. Az Aladárok azonban nem engedtek, tovább verték a vasat és amikor az ügyvéd végre is kiutasította őket, természetesen nyilatkozatot állítottak ki a felük számára. Hanem erre aztán az ügyvéd kerekedett felül és párbajra való kihívásért, meg becsületsértésért feljelentette a segédeket. Ítéletre került a sor, de mielőtt elhangzanék a bírói szó, álljunk még meg egy kicsit. Bizonyára nem egyen vagytok, akik ismeritek ezeket az Aladár-féle gyerkőcöket. Ezeket a segédeket, akik nem is mint stenkerek, hanem mint protostenkerek jelennek meg a kihívótnál és képtelenül arrogánsak, orrhangon henczegők; vérszomjasan csattogtatják a fogukat a — saját felük rovására és bérére. Mert az ilyen Aladárok, ha nyeregbe jutnak egy kihívásig, akkor azután semmi egyebet nem akarnak, mint hogy a két összecczivakodott embert össze is verekedtessék. A duellum pompás jux, különösen ha valahol az erdőben puffogatnak, ingyen kocsikázni szintén nem mindennapos élvezet, a szerencsés hazatérés után pedig akad még egy pohár pezsgő is, az sem esik rosszul. Ezek a segédek, ha a kezükbe kaparították a szerencsétlen megbízójukat, hát bele is ragaszkodnak, mint a bulldogg. El nem cserztik semmiért és ámbár rendszeren ő rugkapál végül a legkétségbeesettebben a párbaj ellen, könyörtelenül megduelláltatják, megkocsikáztatják és megpezsgőztetik. Hogy a segédeknek ebből a fajtájából való volt a két Aladár is, azt pompás belátással ismerte fel egy bölcs bíró a büntető járásbírószágon. Mert az ítélet, amit kimondott, kellemetlen meglepetést foglalt magában az Aladár-gyerekeknek. Mert míg a kihívót mindössze két napi államfogházra ítélte, addig az egyik Aladárnak tíz napi, a másik Aladárnak meg éppen huszonegy napi államfogházat sózott a nyakába. Bölcs bíró. Csak a szegény, szerencsétlen és sokszor megrovott ugynevezett

»párbajhősök« tudják, hogy mennyivel kevesebb volna a párbaj, ha nem volnának ilyen Aladár-fiúk és nem kényszeritenék bele tüzzel-vassal a hősiességbe a markukba került embereket. És tisztán csak a heccz kedvéért, püsztán abból a nagyon nemtelen indítóokból, hogy »no, most mulatni fogunk a dolgon«. Bölcs bíró, aki a veséjébe látott az Aladároknak és megellette az igazi módját annak, hogy miképpen lehet korlátot vetni valahogy a »segédpárbajoknak«, amik sokkal többen vannak, mintsem a be nem avatott gondolná. Bölcs bíró. Sajnos azonban, a törvényszék, amely elé ijedten felebeztek az Aladárok, valami jogi formalitás miatt azután kénytelen volt felmenteni őket. Kár, de nem baj. Mert a példa statuálva van, ezek az Aladárok aligha fognak ezentul tiz, meg huszonegy napot megkoczkáztatni a juxért és a többi Aladár is megvakarhatja a fejét, mert hogy az a jogi formalitás is csak egyszer adódik ám. És hogyha már van a paragrafusnak kampója, azt legelőször ezeknek az Aladároknak a nyakába kell kanyarítani.

* * *

24 Carusót megoperálták. Tarquiniust a Superbus melléknévvel ruházták fel, Medici Lorenzót, az il Magnifico néven emlegették és régóta érzett hiányt vélünk pótolni, amikor elismerésünk kifejezésül Carusónak ezennel az »utólríhetetlen« címet és jelleget adományozzuk, fájdalom, csak díjmentesen. Még pedig abból az alkalomból, hogy Enricót Milanóban megoperálták. Néhány hónappal ezelőtt bejárta a világot a hír, hogy Carusónak megártott a newyorki klíma, és a kitűnő tenorista elveszti hangját, ami különben egyszer már Budapestre utaztában is megtörtént vele. Persze nagy volt a szánakozás Carusóért, amit a mester gyorsan felhasznál, hogy bucsuzóul még egyszer körüljenkelje a Földet és kapcsolt részeit. És most arról jön jelentés, hogy az olasz Lohengrint megoperálták. A gégejét operálták, a drága torkát, amelyben állítólag aranybányák vannak, úgy hogy az orvos-professzor urnak feltétlenül kifizetődött kissé vájkálni benne... És a műtét kitűnően sikerült. Ezen a héten a világ valamennyi lapjában megjelent a tanárnak az a kijelentése, hogy Caruso nemcsak hogy nem vesztette el hangját, hanem ellenkezőleg, ez a hang még szebb lesz, mint azelőtt volt. És ez az utóbbi megjegyzés, ez a nevezetes. Ebben van a Caruso teljes szenialitása, amelylyel még nagyobb szenzációnak kínálja magát, mint volt eddig. És most megint nyakába veszi a glóbuszt és ahol csak bucsuzását tartotta, újra bemutatkozik, az új hangján, összehasonlításokra adva alkalmat, mint a kuruzsló reklámokon szokás: operáció előtt és operáció után. Mi pedig rossz emberismerők lennénk, ha nem ülnének fel neki mindenütt és nem konstatálnák, hogy valóban, az új hangja még a régienél is szebb. Mert úgy van, hogy nem a Caruso torka az aranybánya, hanem az emberi butaság, amelynek sokféle salakjából könnyen kiválaszt ki aranyat az olyan kitűnő bányász, mint Enrico, az Incomparabile...

* * *

24 Guanajato, az aranyváros. Guanajato városa Mexikóban van és az egykori büszke conquistadorok utódai lakják. Nyomoruságos, szegény spanyol nép, amely ott, a forró nap alatt a latin züllésnek már a legalsó fokára jutott. De most egyszerre csoda történt velük: a guanajatoikra felvirradt váratlanul a meggazdagodás napja. Ugy történt a csoda, hogy az egyik ház rombadőlt és amikor a törmeléket elhordták, a vállalkozó, aki csak nemrég jutott a rongyos fészekbe, a romok és az agyagtéglák között aranyporra talált. Finom aranyporra, amelyet nyomban ki tudott választani. S akkor kiderült, hogy voltaképpen az egész Guanajato aranyból épült, mert a régi lakosok, amikor házaikat felépítették, nem tudták, hogy aranyfövenyből gyurnak agyagot és égetnek téglát. Persze nagy lett erre az öröm a városban, és megtörtént, ami hihetetlennek lát-

szik: az aranyra, a szentséges aranyra éhes emberek mint dühös Herosztráteszek törtek hajlékjaikra és széjjelzúzták, hogy hamarosan értékre váltsák az aranyat, amelyben laktak. Madár a fészket, fenevad a barlangját jobb szereti, mint ember a nyughelyét. Mert lám, szétbontjuk, felduljuk és maradunk fedél nélkül, minden nélkül, ha ezért viszont egy kis arany néz ki onnan, mint szeretetlen munkánk jutalma. Midászokká is szívesen lennénk valamennyien, váljék a kezünkben arannyá minden, és akkor az se baj, ha a rengeteg értéktelen arannyal szegényebbekké leszünk, mint voltunk addig, amíg legalább kenyerünk volt, amelyet megehettünk és hajlékunk, ahol álomra hajthattuk fejünket...

SZINHÁZ.

A színházi hét.

— június 4.

A minap este sulyos és kvalifikálhatatlan becsületsértést követtem el két francziával szemben. A Rákóczi-uton történt ez, a fényes utcán, este tíz és tizenegy óra közt, a Nemzeti Színházból jövet. A *lilium* című szindarab előadása után. Ekkor történt, hogy szokásom ellenére és a kötelező nemzetközi udvariasság daczára mély és nyolcz napon tul gyógyuló sebet ejtettem a franczia nemzet testén. Így szóltam tudniillik: »Csak két franczia lehet együttvéve akkora svindler, mint Pierre Wolff és Gaston Leroux urak«. Mondtam egyebet is, sőt megvallom, tekintetes királyi törvényszék, hogy jogos felháborodásomból kifolyólag vadonatúj esernyőmet is széttörtem volna a franczia nemzet hátán, ha egy kissé közelebb esik hozzánk. Mélyen sajnálom, hogy én, az udvarias és ábrándos hajlamu kritikusk, a tetteknek mezejére voltam kénytelen lépni. De szolgáljon méntségemre, hogy úgy éreztem magam, mintha ez a két franczia őrök a belső zsebemben motoszkált volna...

A belső zsebemben, ahol tudja Isten mióta hordom egy öreg kisasszony arczképét. A neve mellékes, az életkora is. Tisztelem gyermekkorom óta és szentebbnek tartom Alexandriai Katalinnál. Talán még most is vuklikat hord, de reggelente már bizonyosan gyújtó kormával feketíti a szemöldökét. Kiért, miért mondott le arról a paradicsomi gyönyörűségről, mely istentelen írők szerint megreszketteti bennünk a sátánt, nem tudom; sohasem kerestem. Mindnyájan ismerünk ilyen öreg kisasszonyokat és a nevük említése mindenkor az ajkunkra csal egy mosolyt, melynek a belső fele: fájdalom. Ugy beszélünk róluk, mint akiket láthatatlan kapcsolokkal fűzött magához az élő enyészet, kaméliaszaguk van és valami mély szemérmük: sohasem mutatják a sebüket.

Mert vannak sebek, amelyekhez nem szabad hozzányulni, csak az orvosnak. A vénlányosság is ilyen. Ki viszi a tüdővész, a bronchitist, a Basedow-kórt a színpadra? A szociológusnak joga van hozzá azt mondani: Ime, Franciaország egy évben ennyi és ennyi százezer lányt hagy pártában. Ennyi meg ennyi hajadon marad aggszüz, lesz habajka-vénkisasszony, viccslap-karikatura, azért, mert a kapitalizmus nem ad nekik egy szobát meg egy pislogó tüzhelyet. Ennyi és ennyi szépség hamvát fujja el a szél, ennyi ölben sohasem gyulad ki az anyaság érzése, ennyi millió katonája esik el Franciaországnak, még mielőtt megszületett volna... Ehhez joga van a szociológusnak, a vezérczikkezőnek, a regényírónak. Mindenkinek joga van hozzá, aki a doktor, avagy a poéta czirogató kezével nyul hozzá. De...

De két olyan sviháknak, mint ezek a francziák, nincs hozzá joga. Mert ezek este nyolcztól tízig mutogatnak egy

öreg kisasszonyt, egy szép és hallgatag öreg kisasszonyt, üveg mögött, hervadt magányosságban. Ahogy például a pergamentarczu liliputi-embereket szokás, vagy az óriásleánykát, vagy azt az embert, akinek a kabátja felett ver a szíve. És a kisasszony hallgat s a némasága keserű vád. Negyedtizenegykor pedig kilép és így szól, trombitál, harsog, vezérczikkezik és osztály ellen izgat:

— Tisztelt közönség, ne higyjétek, hogy én meg nem bántam azt, amit nem tettem meg. Ne higyjétek, hogy én gondolatban néha át nem léptem a Rubikont. Ne higyjétek, hogy éppen annyira kisasszony vagyok, mint amennyire öreg vagyok. Én tudom, hogy bolond, aki lemarad a vonatról, noha idejében felszállhatott volna. Eredj tehát, hugom, és gyorsan pótolj ki azt is, amit én elmulasztottam. Eredj, bármit szól is hozzá a közvélemény. Fűtyülj a közvéleményre. Eredj bátran, rendíthetetlenül a csatába, melybe én, fájdalom, el nem juthattam.

Ősz polgárok, udvari szállítók, legtöbb adót fizetők és érdemes lövészek tapsolnak erre a tirádára. Családapák, akik megőszültek élelmiszerhamisításban és zabszállításban, lángra gyulnak és zokogva mondják serdülő leányaiknak: Eredj tehát, hugom... Még mielőtt megcsip a dér. Anyákban újra kezd csobogni a régi szokókat és így szólnak: Oh, miért is nem mentem már jóval előbb, mint mentem... Kell-e mondanom, hogy a testvérhug csakugyan elmegy. Egy galamb szelidségével és egy bárány mártir-mosolyával megy a kés alá. Elmegy, nem azért, mert megy, hanem mert küldik. Elmegy, nem azért, mert fiatalon meg akarja izlelni az életet, hanem mert Pierre Wolff és Gaston Leroux meggyőzték őt róla, hogy jobb menni, mint nem menni. Elmegy csókolózni egy fiatal borügynökkel Sorrentóba, öbölbe, muzsikás hajnalba, gondolák enyhelyébe, ahol szerelmes turbékoló szivréppentyük soha meg nem alkuvó édesbus muzsikájának halkan zümmögő cziporhurjaiba kapaszkodik a fodrozó Beniczky-né-hangulat és andalogva fujja rózsás czimpolyáit a smaragdös esti szél...

És ekkor kiáll a két francia és besöpri a tantiémet. A budai lövészek hazamennek, abban a hitben, hogy ők most szabadon gondolkodtak és korunk szociális kapudöngetésére megnyitották keblüket, a francziák pedig szépen elindulnak, tányérral a kezükben, hazafelé a Rákóczi-uton. És ekkor történt, hogy én hátulról — bevallom: orozva — egyszer jobbról és kétszer balról úgy belemásztam a becsületeikbe, hogy holtuk napjáig megemlegetik. Tudom, tekintetes törvényszék, hogy ez illetlenség és bűn volt részemről. De hát az illik, hogy ennyi tisztos trafikos- és varróleánynak elcsavarják a fejét egy kis Sorrentóval meg mandolinnal? Hát az illik, hogy ilyen tattersalli népgyűlési szónoklatokra használják a szinpadot? Hát az illik, hogy sebeket mutogassanak belépődij mellett és dobra verjenek egy szomorú, mimóza-érzékenységű kérdést, amelyhez áhitattal és keztyűs kézzel szabad csak hozzányulni. Csak doktoroknak vagy poétáknak és sohasem svindlereknek...

*

Nemrégiben egy vidéki városban jártam. Mikor már elfogytak a homokbuczkák, az alkaptányok, a boroskupák és a kisbögösök, — mindent megittunk, ami iható — friss alkonyatszéllel elindultam a várost járni és — mint vidéken mondják — megtekinteni a város középületeit. Így vetődtem be a színházba. Szokatlanul csinos kis épületben szokátlannul rossz trupp. Istentelenül rossz trupp. A kedélyes apa még az éjszakai spricczerektől volt kedélyes. Olykor egész a sárga földig. A társalgási szende a hüvelykujjával jelezte a helyőrségnek, hogy ő milyen társalgási. A szabin nők elrablását játszották. Nem egészen bizonyos, hogy kitől, Schöntantól-e vagy Blumenthaltól, sőt arra sem mernék meg esküdni, hogy okvetlenül A szabin nők elrablása volt az, amit játszottak. Csak hát játszottak. És egyszerre meg-

jelent a színen egy különös csodabogár, félig ember, félig ripacs, egy kicsit x-lábu, de felső testében sem éppen Adonisz, rajta egy lüster-gérokk, Ohnet György virágkorából és sejteni engedé, hogy akit játszik, egy lepörkölődött szin-társulatnak az igazgatója. Rettegi Fridolinnak hívják. A humornak, a rongyosságnak, a kóklernek és a szivtolvajnak sajátságos vegyülete... Mindenki kaczagott rajta és mindenki érezte: ez a csepürágó most valakit játszik, aki nagyon közel áll a szívéhez. Valakit, akihez okvetlenül több köze van, mint a papirra irt szerephez.

Nem tehetek róla, de most, hogy a Magyar Színházban újra megnéztem ezt a darabot, semmit sem éreztem a ripacságnak abból a közvetlenségből, mint akkor. A *Boros* szinigazgatója egy eléggé mulatságos, mókás, de meglehetősen epizód-jellegű vidéki direktor. Letompított bohózat fogásokkal dolgozik. De ha akkor és ott meg nem mutatja nekem *Nyáray* Antal az ő elmélyült gamin-kedélyességével, hogy mi rejlik e figurában, sohasem tudtam volna megérteni, mi tartotta fenn ezt az együgyű német possét vagy harmincz esztendeig. Hát persze, hogy ő miatta, e csavargó, széllé bélelt és aranyosszívű direktor miatt maradt meg a darab és ambiálták a legbiederebb német színjátékosok e darabot — Mitterwurztól lefelé.

Egy egész ember van ebben a szerepben, szívével, esetlenségével és érzelmességével. Aki színész játszsza és jól játszsza, csak a maga gyámoltalan vándorló korára kell gondolnia. Ez a nyugtalan vérű, öregén is kóborló művész ott abban a kis vidéki színházban az ő meg nem vénülő fiatalságát játszotta el — ki tudja hány értőnek? Annak a pályának emléket, mely szivettépő szavalásokkal és zálogczédulákkal van kirakva. A színész Jäger-ruhában és tűzoltóságban görög isteneket játszik és gyomra korog. Pofozzák az önérzetét, rugdossák ide s oda, ő pedig még mindig szerelmes a feleségébe, aki valaha szende szüz volt és most több gyermek anyja. Hogy beszél róla? Sir és te nem tudod, hazudik-e, vagy csakugyan ellágyul, mert a pátosz összeolvad bennük a nappali kényszerű komédiázással.

Különös, — ugyebár — hogy a kritikus egy szindarab helyett egy szerepről beszél; egy szereplő helyett valakiről, aki nincs itt, de elfelejtethetetlen; és kritika helyett elismerését küldi egy nyomtalan utakon kóborló örök ripacsnak.

Baburin.

IRODALOM.

Lamentációk.

(*Kemény Simon versei. A »Nyugat« kiadása.*)

Egyik-másik versét már ismerem. Önök is ismerik: rikoltós, szivarfüsttől mocskos zengerájokból, éjfél tájáról, mikor kivirít már a ledérség. Szoknyaczfatok lobognak a kis deszkáról, álmosan sir a zongora, elnyűtték már Vénusz minden buja báját — és egyszerre valami tiszta és szomorú románccs csendül meg odafent. Egy kopott, rossztorku énekes ódát énekel a kezeihez. Az ő ványadt, kiélt és mégis gögös kezeihez. Halkan és tisztán szól a dal és akik ott ülnek, mámorosan, bambán nevetve, megérik a perc komolyságát. Megérik a kopott báját, mely egy öreg aszott kézre ül, megérik a züllöttség zsoltárát. Egy néma, számüzött fejedelem jön közénk az ő büszke rongyaival. Ilyen perczek lehettek, miker Peter Hille megjelent az ő berlini cabaret-kóklerei közt. Egy roskadt öreg ember, nagy zsákkal a hátán, mély szemében csodálatos szelidség és ennek a pityókos, álmos népnek egy versét szavalt messzi mezőről, amelyen kis leányok tánczolnak körbefogózza. Jött és ment, ahogy a tiszta levegő végigsuhan egy fojtott

embersokaságon és sokáig néznek utána a tekintetek... E foszlott, tépett mámorok büszke vándorapostola Kemény Simon is. Dekadens vérével, mohó kéjrevágásával odavonzódik, ahol rikoltó ölelésbe vész a szerelem, ahol az érzékiséget trónra ültetik és a maga összetörött, meddő sorsát siratja meg az, akinek csak voltak álmái. Ilyenkor minden keserűség felszáll a lélekből, ott gyöngyözik egy-egy pohár borban és lassan a mellére száll az embernek. A nagyszerű felmagasztosulás pillanatai ezek. Az ember érzi, hogy maga van, vágyai fölött lebeg, nem koldusa, de szuverénje ennek az életnek. És mindazt a szépséget, szint, mely eltemetett kutakból kibuggyan, szépen ráteríti egy meztelen vállra, fonnyadt fehér husra. Ez nem erotika, nem a bűnös és remegő husban való paráználkodás, hanem egy rongyos király nászajándéka. És aki kapja, megfiatalodik, megszépül és megtisztul tőle.

Ennek a poétának ezer ilyen kincse van. Ezer diadémja, rubinserlege, boroskancsója, tündöklő ékköve, finom csattos cipellője, felhőből szőtt fátyla, amelyet nevető bajadérok lábai elé rak. És legszebb kelyheiből hidegen, sűrűn az ő maga fiatal vére ömlik. Szeretné a szíve vérével megváltani egy-egy hetéra bűneit. Szeretne leánytestekből hekatombákat rendezni, csupa kitaszított angyal testéből, hogy ennek az áldozati füstje legyen az ő szerelmének a haragos tömjéne. Masochista gyönyörei vannak, de ezek nem egy kányavérű rablólovag szenvedélyei, hanem egy piromaniakus imádja bennük az ő titokzatos isteneit.

Mert a színek az ő világa, azok a nagy, sűrű színfoltok, melyekben a levegő opálos ereje ujjong. Ha a mi egész modern liránk a kép zengő némaságával akar az olvasó lelkéhez férni, ő egyenesen az impresszionista festők fénytengerét zuditja rá egy-egy modelljére. Valami primitív, zsoltáros áhitat van benne, mint Cézanne-ban lehetett, ahogy egy csendéletképet nyári lombok alá, fehér terítőre odafest. Gyümölcsök, amelyekből patakszik a lé; száj, amelyből kéjek ígérete villan; lágy, kibukó idomok és üvegedények, melyeken szivárványosan játszik a napsugár. Őszi zamatok kábitó ingere ez. Duskálunk a friss, párologó gyümölcslevegekben... És

Aszaltalon nagy ezüst tálakon
Vérfojtos, ősi, rablott kincseken
Álljon halomba a sok friss gyümölcs,
S az asztalfőn te trónolj meztelen.

Egy epikureus, akiben egy festő halt meg. Egy kis lázongó trubadur, aki — asszír bálványok gránitmellére borul rá és hallgatja bennük az évezredek szívének dobogását. Egy tépett, szomorú emberke, aki talán utolsó forintjain veszi a mámort, de a kopott kis szállodaágyba, forró dunyhákba Szemiramisz kéjét ülteti...

És a vége? Hogy szeretne elszabadulni innen, e rikoltzó, bűnös, kiégett városból. Messze, messze menni, valahol faluvégen háza füstjét lesni, hallgatni téli éjszakákon nagy bundásbek ugatását, gyertya lobogó árnyékát nézni és pihenni, semmit sem tenni, csak pihenni... Ez a kulcsa e perverzus léleknek. Ez a pihenni-vágyás. Mert ebben benne van mindaz, ami a sorok közt elveszett, hogy hogyan gyötörte őt meg az élet. A költő csak lamentál, de az értő látja az átkot, mely kergeti egyik kéjből a másikba, látja egy tragikus élet felhőrdülését... egy didergő király elvesztett birodalmát.

És mikor ideérünk, megértjük, hogy kiknek a dalosa. Mindeneké, akik a pirkadó hajnal csatlósai, akik elérhetetlenek után vágnak, akiknek agyát mohó gépek szívják, akiknek csak magányos perceikre hagyta meg önérzetüket az élet. Mindeneké, akik a fiatalságukat árulják és akiknek a faja egy idegen és hideg test ágykába vész... És akik, mikor jön az éjszaka, előosonnak mégis a mámor paripáin és rongyos köpenyüket ráakasztják egy hervadt, puderós vállra...

N.

KÖZGAZDASÁG.

A Rimamurányiról.

Van a francziáknak egy igen találó mondásuk: »A részvényes egy állat«.

Van minden, vagy majdnem minden részvénytársaságnak egy patrónusa, — rendszerint a bankja — akinek előjoga, illetve szabadalma, hogy a részvényes állatok vérért kiszívja.

Nálunk majdnem minden második vállalatnak egy osztrák intézet a fentebb vázolt patrónusa.

A Rimamurányi részvénytársaságnál ezt a tiszteletet a Wiener Bankverein látja el.

Két esetet péczézünk ki csupán, mikor a patrónus teljes kellemetlen voltában jelentkezett. Vagy tiz esztendő előtt, mikor a Rimamurányi részvény 340 forinton állott, a Rimamurányi társaság 60.000 darab részvényt bocsátott ki 240 forintos áron, de nem engedte át az elővételi jogot a részvényeseknek, hanem átadta a részvényeket 6 millió forint árfolyamelőnyvel a Wiener Bankvereinek. Másodszor pedig most legutóbb, mikor a Rimamurányi tulajdonát képező Unio bádóg-részvényeket ugyancsak a Wiener Bankverein a bécsi tőzsdén bevezette, illetve a piacon elhelyezte. Mily áron kaphatta a részvényeket? Majd kitudódik.

Jellemző, hogy mindeme tranzakciókat a Rimamurányi igazgatóságában a Bankverein emberei — kik a Rimamurányi igazgatóságában több helyet okkupálnak — szavazták meg.

Erkölcsi inkompatibilitást ezek az emberek nem ismernek, törvényünk pedig még nincs erre az inkompatibilitásra. Félve lessük, mi fog történni a Rimamurányi társaság egyik legértékesebb tulajdonával: a Hernádvölgyi részvényekkel.

Ebből a részvényekből 59.000 darab van a Rimamurányi birtokában.

Ez a fejőstehénke hizik, gyarapszik. Gyarapszik abból a kartellrészesedésből, melyet a Rimamurányi a sajátjából adott le a Hernádvölgyinek.

Várjuk a patrónust, mikor fog hirtelen megjelenni, hogy megfesse a Hernádi tehénkét is.

Mikor fogjuk hallani, hogy a Wiener Bankverein él valamelyes állítólagos szerződéses jogával és átveszi a Hernádi részvényeket a Rimamurányitól. Hogy fele értékben-e vagy minő árban, azt majd csak utólag fogjuk kiszámíthatni a Rimamurányi mérlegeiből.

Sokat beszélnek most a Rimamurányi részvények körüli mozgalmakról. Beszélik, hogy az osztrák vásárlók vásároltatja a részvényeket. Mások szerint Resicza volna a vételek hátterében.

Mi csak azt látjuk, hogy kifelé az a csoport mozgatja a dolgokat, mely a Közuti campagne-t inszzenálta. Ha ezeknek egyéb célja és eredménye nem volna, mint hogy azt a vállalatot, mely a hazai vasgyártás 82%-át tartja kezei között, függetlenítse az osztrák kiszípolozóktól, már üdvös és áldásos munkát végezne vele.

Elvégre talán revanche-ot vehetnénk egyszer azért a sok komiszkodásért, melyben osztrák barátaink részesíteni szoktak bennünket és melynek egy dicsőséges példáját éppen a Bankverein produkálta legutóbb a bosnyák agrár-bank kérdésében.

Első Leánykiházasító Egylet mint szöv. Gyermek- és életbiztosító-intézet (Budapest, VI., Teréz-körút 40—42.). Alapított 1863-ban. F. év május havában 1,864.900 K értékű biztosítási ajánlat nyújtott be és 1,714.800 korona értékű új biztosítási kötvény állított ki. Biztosítási összegek fejében

117.429 K 27 f fizetett ki. 1909 jan. 1-től május 31-ig bezárólag 8.977.400 K értékű biztosítási ajánlat nyújtott be és 7.882.400 K értékű új biztosítási kötvény állított ki. Biztosított összegek fejében a folyó évben 516.561 K 95 f és az intézet fennállása óta 14.379.517 K 54 f fizetett ki. Ezen intézet a gyermek- és életbiztosítás minden nemével foglalkozik a legelőnyösebb díjtételek és legelőnyösebb feltételek mellett.

HETI POSTA.

Nagykanizsa. B. Minket jóformán csak a heti aktualitások érdekelnek. Azokat belső embereink dolgozzák fel. Ügyvéd ur 30—40 esztendő encziklopedikus gyűjteménye, bárminő értékes, minket nem érdekelhet. Magánlevelek írogatására sem időnk, sem kedvünk. Erre az ön által aposztrofált korszak sem kötelezhet bennünket.

Sápadt Márk. Genge szójátzás és még gengébb poézis.

Megejtés. Fájdalom, minket nem tudott megejteni sem becses munkája, sem nyájas levele. Ön tanítványi minőségben zörget, — legalább az ortográfiát tanulta volna meg.

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: KISS JÓZSEF.

A legkedveltebb arczszépítő, mely joggal mondható páratlannak, kétségtelenül a híres Földes-féle Margit-crème, mely valóban meghódította a világ hölgyközönségét. Sőt urak is használják, mert teljesen ártalmatlan, a bőr mindennemű tisztátlanágát, szeplőt, pattanást, mitesszert stb. néhány nap alatt eltávolítja és az arcot üdév, fiatalá varázsolja. Nemcsak az arcbőrt, hanem a nyak, váll és kéz fehérítésére, finomítására is használják. Hölgyeink elragadtatással szólnak gyors és biztos hatásáról. Nagy tégely 2, kicsi 1 korona minden gyógyszerertárban. Postán küldi: Földes Kelemen gyógyszerész, Aradon.

A Magyar Királyi Folyam- és Tengerhajózási R. T. gőzösein kellemes kirándulások tehetők Budapest elragadóan szép hegyvidékére (budapest—visegrád—dömösi vonal) és a természeti szépségekben gazdag Aldunára, a világhírű Kazánszoros, Vaskapu (Adakaleh-sziget) és Herkulesfürdő gyönyörű tájékára.

A Kisduna-ágban Budapest—Dömös között közlekedő gőzösök Budapest balp. Eötvös-térről (Budapest jobbpart Pálffy-térről 5 percczel később) d. e. 8.30, d. u. 12.30 (vegyesjárat csak Dunabogdányig és csak III. o.), d. u. 2.20 és d. u. 5 órákor (utóbbi csak július 1—augusztus 31. között) indulnak s Szentendre, Leányfalu, Tahitófalu, Tahi, Dunabogdány, Visegrád s Nagymaros érintésével Dömösig közlekednek.

Visszafelé Dömösről reggel 5, d. u. 12.45 (utóbbi csak júl. 1—aug. 31. között) és este 6.30-kor (Nagymarosról és Visegrádról mindenkor 20, illetve 25 percczel később) indulnak a hajók és érintik a már fentebb felsorolt állomásokat. Ezenkívül Dunabogdányból este 9 órákor egy vegyesjáratu gőzös (kizárólag III. osztályllyal) is közlekedik.

A menetdíjak a helyijáratu gőzösökön való utazásra rendkívül mérsékelt. A főváros közelében nyaralók előnyére — igen mérsékelt áru jegyfűzetek is adatnak ki. Az államhivatalnokok részére szolgáló jegyfűzetek ára különösen mérsékelt.

Az aldunai vonalon a modern kényelemmel berendezett szalon-gőzös minden vasárnap, kedd és csütörtökön közlekedik — közvetlen csatlakozással a Budapestről induló vonatokhoz — és p. Zimonyból reggel 4, Bázsiásból d. e. 10 órákor és Orsovára d. u. 3 órákor érkezik.

Ez utra — esetleges herkulesfürdői időzéssel egybekapcsolva — rendkívül mérsékelt, 30 napi érvényességgel bíró, a vasuti és hajó-utra szóló kombinált menetérti jegyek adatnak ki Budapest keleti és nyugati pályaudvarokon.

Pannonia-szálloda

Budapest, Rákóczi-ut 7. szám.

A Nemzeti Színház mellett.

Kitüntetések egész sorozata érte a Kálmán-féle szab. Biborpaprikát, mert az a legjobb. Árjegyzéket ingyen küld Kálmán József paprikanagykereskedő, Szeged, Dugonics-tér 19.

BŐRSZÉKIPAR

Budapest, IV.
Károly - u. 2.

KENDI ANTAL

Budapest, IV.
Károly - u. 2.

Angol bőrbutor

készítése, festése s renoválása saját műhelyemben.

Ebédli-székek, iroda-fotelok valódí bőrrel.

Ülőbutor állványok kárpitozása.

Székátalakítások!

Általánosan ismeretes

hogy a szépség elérésére, tökéletesítésére és fentartására a legkitünőbb és legbiztosabb a FÖLDES-féle

MARGIT-CRÊME

Ára: 2 Kor., Kis tégely 1 Kor. Szappan 70 fill. Poudre 1 Korona 20 fillér. • Arczviz 1 Korona.

Készítő: FÖLDES KELEMEN, gyógyszerész Aradon.

Kapható minden gyógyszerertárban. — Főraktár Bpsten: Török J. gyógytára, Király-u. 12. és Andrássy-ut 26. Dr. Egger Nádor-gyógysertára, Váci-kört 17. sz.

MATTONI-FÉLE

GISSHÜBLER

természetes
égyvényes
SAVANYÚVIZ.

CSÜZ. KÖSZVÉNY. ISCHIAS. IZZADMÁNYOK-NÁL

ELSŐ:

PÖSTYÉN FÜRDŐ

1908: 12.000 beteg talált gyógyulást, enyhülést Pöstyén természetes meleg rádiumos iszapfürdőiben. Egész éven át nyitva. Prospektust: Fürdőigazgatóság, Pöstyén.